

NAURETTAVAT VALHEET

Valehtelija komedian päähenkilönä

Jarkko Olavi Virtanen

Maisterin tutkinnon opinnäyte

04.09.2015

Aalto ARTS

Elokuvataiteen ja lavastustaiteen laitos

Elokuva- ja TV-käsikirjoituksen sv.

Tekijä Jarkko Olavi Virtanen

Työn nimi Naurettavat valheet – valehtelija komedian päähenkilönä

Laitos Aalto ARTS

Koulutusohjelma Elokvataide; Elokuva- ja TV-käsikirjoitus

Vuosi 2015

Sivumäärä 40+4

Kieli Suomi

Tiivistelmä

Opinnäytetyöni koostuu ”Vauvakuume”-nimisestä pitkän elokuvan käsikirjoituksesta sekä tutkimusosasta, jossa käsittelen valehtelijaa komedian päähenkilönä. Tarkastelen aihetta käyttäen esimerkkeinä ”Vauvakuumeen” kohtauksia. Valehtelija on ristiriitainen hahmo mainstream-elokuvan päähenkilöksi, sillä hänen toimintansa on itsekästä ja luotaantyöntävää. Pyrin selvittämään keinoja ja syitä, miksi valehtelu herättää yleisössä sekä sympatiaa että naurua.

Valehtelun tarkoituksellisuus erottaa sen muusta ei-totuudenmukaisesta viestinnästä. Vaikka valehtelija pyrkii vääristämään totuutta, hän tiedostaa totuuden ja omalla tavallaan arvostaa sitä. Valheet voidaan jaotella mm. niiden harkinnanvaraisuuden ja motiivien mukaan. Motiivi vaikuttaa siihen, kuinka vahingollisina valheita pidetään. Valehtelija saattaa alkaa uskoa omiin valheisiinsa, jolloin valheet alkavat vaikuttaa hänen omaan identiteettiinsä. Valehtelu on monimutkainen prosessi, jossa verrataan valheesta koituvaa hyötyä kiinnijäämisestä seuraavaan haittaan. Prosessiin vaikuttaa myös valehtelijan omatunto. Läheisille valehtelu on vaikeampaa, ja läheisten väliset valheet otetaan usein loukkauksena.

Valheen kertominen luo odotuksen sen paljastumisesta. Valheella voidaankin luoda voimakas dramaattinen jännite tarinaan, mikäli yleisö on valheesta tietoinen. Vaikka valehtelija tekeekin väärin lähimmäisiään kohtaan, katsoja useimmiten toivoo hänen selviytyvän paljastumatta ja samastuu valehtelijaan. Valehtelija on Aristoteelisen perinteen mukaan komediallinen hahmo, sillä komediat pyrkivät esittämään ihmiset huonompina kuin ovat.

Nauru syntyy kuulijan odotusten ja todellisten tapahtumien ristiriidasta. Pelkkä vitsien esiintyminen ei tee teoksesta komediaa ja traagisissakin tarinoissa on usein sekä visuaalisia että verbaalisia vitsejä. Komedian huumori syntyy etäännytyksestä, jossa henkilön toiminta muuttuu jollakin tavalla mekaaniseksi. Valehtelijan koomisuus syntyy hänen toimintansa mekaanisuudesta: valhetta ylläpitääkseen valehtelija joutuu muuttumaan valheidensa marionetiksi. Komedian hahmot eivät tiedosta tapahtumien hauskuutta, vaan kohtaavat ne tosissaan ja vakavina. Komedian sävy voi vaihdella teoksen aikana, mutta on tärkeää pitää yllä teoksen komediallisuus. Vaikka komedian hahmoilla on heikkouksia ja puutteita, ne ovat harvoin peruuttamattomia ja parantumattomia.

Salaisuuksien ja eristäytymisen teemat toistuvat omissa pitkissä käsikirjoituksissani, joissa jokaisessa päähenkilö valehtelee läheisilleen. Taitavalla valehtelijalla on samanlaisia kykyjä kuin käsikirjoittajalla. Kirjoittajakin tiedostaa ja arvioi yleisönsä uskomuksia. Komedian kirjoittaja pyrkii sekä rikkomaan yleisönsä odotuksia että myötäilemään niitä. Samalla hän pyrkii kertomaan jotakin olennaiseksi kokemaansa maailmasta.

Avainsanat huumori, komedia, valehtelu

Author Jarkko Olavi Virtanen

Title of thesis Ridiculous lies – lying protagonist in a comedy

Department Aalto ARTS

Degree programme Film and Television; Screenwriting

Year 2015

Number of pages 40+4

Language Finnish

Abstract

My master's thesis studies the concept of a lying protagonist in a mainstream comedy. I examine the subject through the scenes of my feature length screenplay titled "Vauvakuume" ("Baby Fever"). A lying protagonist is a complex character because his actions are selfish and therefore unsympathetic. I aim to find the reasons and means to why lying elicits sympathy and amusement in the audience.

Lying differs from other non-truthful communication with its discretion. Even if a liar aims to distort the truth for his own benefit, he understands the truth and in his own way values it. Lies can be categorized by their complexity and their motifs. Motif effects on how harmful others experience the liar's lies. Liars may even begin to believe their own lies in ways that affect their identity. Lying is a complex process where the benefits of telling a lie are compared with the cons and probability of getting caught. The process is also affected by the liar's own sense of morality. For this reason it's harder to lie to a loved one, and usually lies to friends and loved ones are experienced as personal insults.

Telling a lie creates expectations of its revelation. Lies can create a powerful dramatic suspense to a story if the audience is aware of them. Even if a lying character acts wrong against his peers, the audience usually wishes for him to succeed and relates to the liar. A liar is, in Aristotelean tradition, a comedic character because comedies present people as lower than they really are.

Laughter and amusement are born from the conflict between the audience's expectations and the real events. Visual and verbal jokes can also be found in tragic stories, so the presence of jokes doesn't automatically make a story a comedy. The humor of comedies is created with emotional detachment where the characters' actions become mechanic. A lying character's hilarity rises from the mechanicalness of his actions: to maintain his lie the liar must become a marionette of his lies. The characters in a comedy don't realize the humor of their actions and situations, and thus confront them seriously. The tone of the comedy can vary but the story must remain comedic from beginning to end. Comedic characters can have defects and faults, but they are rarely permanent and incurable.

The themes of secrets and isolation recur in all the feature length screenplays I've written, each of which has a protagonist who lies. A skilled liar possesses similar talents as a professional screenwriter. A writer also understands and studies his audience's beliefs and expectations. A comedy writer strives to both break his audience's expectations and to conform them. At the same time he tries to reveal something he finds relevant in the world he lives in.

Keywords humour, comedy, lying

SISÄLLYSLUETTELO

1 ESIPUHE	1
2 VALEHTELIJA.....	2
2.1 Valhe ja paskapuhe	3
2.2 Valheen motiivit	7
2.3 Huono valehtelija, hyvä ihminen?	10
2.4 Dramaattinen valehtelija	13
3 KOMEDIA.....	17
3.1 Vitsit	18
3.2 Komedian päähenkilö	24
3.3 Komedian lajit.....	26
3.4 Mekaaninen valehtelija	28
3.5 Valehtelun vapaus	31
4 KIRJOITTAJA JA VALEHTELU	33
LÄHTEET	38

LIITTEET

Liite 1: Vauvakuume-elokuvan synopsis

1 ESIPUHE

Richard Curtisin käsikirjoittamassa Notting Hill-elokuvassa pienen kirjakaupan myyjä William rakastuu ensitapaamisella Anna Scottiin, maailman suurimpaan elokuvatäh-teen. Päästäkseen tapaamaan Annaa William valehtelee olevansa toimittaja, joka tekee Annasta haastattelun edustamaansa lehteen. William pääsee valheensa avulla rakkaan-
sa luo ja he sopivat seuraavasta tapaamisesta. Haastattelun jälkeen William yrittää poistua, mutta hänet ohjataan jatkamaan promootiokierrosta. Seuraavissa kohtauksissa William joutuu haastattelemaan tähtinäyttelijöitä ”Hevoset ja hurtat” –lehden toimitta-
jana ja esittämään hevos- ja koira-aiheisia kysymyksiä elokuvasta, jota ei ole nähnyt ja josta ei tiedä mitään.

Tilanne on Williamille äärimmäisen epämiellyttävä, mutta yllättäen Williamin kiemur-
telu haastattelutilanteissa herättää katsojassa sekä naurua että lämpöä Williamia koh-
taan. Williamin kohtaus ei ole yksittäistapaus, sillä useissa televisiosarjoissa ja eloku-
vissa on kohtauksia, joissa keskeinen henkilö joutuu valehtelemaan vasten tahtoaan ja
pinnistelemaan oman, hyppysistään karkaavan valheensa armoilla. Yleisö on valehte-
lijän puolella ja toisaalta toivoo, että hän selviää valheestaan, mutta toisaalta saa nau-
tintoa valehtelijan ahdingosta. Yleisön ja valehtelijan suhde onkin jossain määrin sa-
distinen.

Tässä tutkielmassa pyrin tutkimaan valehtelijaa komedian päähenkilönä ja selvittä-
mään, millä tavoin valehtelu luo komiikkaa. Käytän tutkimusmateriaalina kirjoittama-
ni Vauvakuume-elokuvan 13.02.2015 päivättyä käsikirjoitusversiota. Vauvakuume on
omaan ideaani perustuva pitkä komediaelokuva, jonka ohjaajana on Mari Rantasila.
Keskityn käsikirjoitusversion analysointiin, mutta sivuan jossain määrin Vauvakuu-
meen kirjoittamisen työvaiheita ja niiden aikana tulleita havaintoja. Tutkielmassani
määrittelen valehtelun käsitteitä ja mekaniikkaa sekä kuinka nämä näkyvät Vauva-
kuume-elokuvan käsikirjoituksessa. Tämän pohjalta käsittelen syitä ja keinoja, joilla
valehtelu synnyttää komiikkaa Vauvakuumeessa. Lopulta sivuan syitä, miksi valehtelu
ja komedia kiinnostavat minua kirjoittajana.

Käytän käsikirjoituksen lisäksi tutkimusmateriaalina psykologian, sosiologian ja käsikirjoitusteorian kirjallisuutta sekä keskusteluja ohjaaja Mari Rantasilan, Suomen Elokuvasäätiön tuotantoneuvoja Marjo Valveen ja Kinotar-yhtiön tuottaja Lasse Saarisen kanssa. Sivuan myös Mark Romanekin käsikirjoittamaa elokuvaa One Hour Photo, joka on ollut referenssinä Vauvakuumeen päähenkilö Ilpolle. Vauvakuumeen nelisivuinen synopsis on tämän tutkielman liitteenä.

2 VALEHTELIJA

Vauvakuumeen päähenkilö Ilpo Tiitinen on eronnut, yksin asuva viisikymppinen mies. Ilpo on erakoitunut viettämään yksinäistä arkea asuntoonsa ja samalla vieraantunut sekä yhteiskunnasta että perheestään. Ilpo on hiljainen harmaa mies, jota muut ihmiset pitävät pappana. Ilposta tuleeikin konkreettisesti sellainen, kun hänen tyttärensä Emmi saa lapsen. Tuore isoisyys alleviivaa Ilpon orastavaa ikäkriisiä ja heikkoa itsetuntoa. Niitä paetakseen Ilpo päätyy valehtelemaan työhaastattelussa olevansa pienen vauvan isä.

Vastasyntyneen isänä Ilpo saa yllättäen osakseen ihailua, arvostusta ja jopa työpaikan menestyvänä lomaosake-esittelijänä. Ilpo alkaa käyttää Emmin vauvaa statustansa pönkittämään ja pääsee vauvan avulla mukaan ruuhkavuotisten isukkien piireihin. Il-

pon valehtelusta tulee yhä laskelmoidumpaa ja hän kehittyy siinä yhä taitavammaksi. Valheen avulla syrjäytynyt Ilpo on löytänyt tien ihmisten pariin, mutta samalla hän ajautuu yhä kauemmas lähimmäisistään. Ilposta tulee huomaamattaan oman valheensa vanki.

Vauvakuume on nykypäivän Helsinkiin sijoittuva mainstream-elokuvan tapaan kerrottu pitkä elokuva. Käsikirjoituksessa ei ole rikottu ajan ja tilan jatkuvuutta ja tarina kerrotaan näkymättömästi tavalla, joka pyrkii tempaamaan katsojan mukaan elokuvaan (Nelmes 1999,10). Vauvakuumeessa ei ole myöskään uni- tai fantasiajaksoja, vaan kaikki tapahtumat sijoittuvat reaalityodellisuuteen. Ennen kaikkea Vauvakuume on mainstream-elokuva siksi, että sillä on yksi keskeinen päähenkilö, jolla on yksi keskeinen ongelma ja tavoite. (Hiltunen 1999, 113.) Ilpo on läsnä elokuvan joka kohtauksessa ja useimmiten kohtauksen aktiivisin henkilö.

Valhe avaa Ilpolle tien menestykseen, mutta pakottaa hänet ylläpitämään uutta identiteettiään paikoin epätoivoisinkin keinoin. Samalla valhe tekee Ilposta aktiivisen ja tavoitteellisen toimijan. Ilpo on hyvin aristoteelisen perinteen mukainen päähenkilö, jonka tavoitteellinen toiminta vie tarinan juonta eteenpäin (Aristoteles 1969, 22). Valehtelija on tahtomattaankin dramaattinen hahmo, jota ajaa pyrkimys tietoiseen tavoitteeseen. Samalla valehtelija on luotaantyöntävä hahmo, sillä valheilla on uhrinsa. Ilpo onkin ristiriitainen hahmo mainstream-komedialle, jonka on tarkoitus saada suuri yleisö sekä samastumaan itseensä että nauramaan hänen toiminnalleen.

2.1 Valhe ja paskapuhe

Ilpon ura valehtelijana alkaa ns. valkoisella valheella. Termillä valkoinen valhe tarkoitetaan perätöntä puhetta, jota ei ole tarkoitettu vahingoittamaan muita ja jolla ei moraaliselta kannalta ole suurta merkitystä (Bok 1981, 84). Tarinan alussa Ilpo lupautuu viemään lastenvaunut Kätilöopistolta kotiutuvalle tyttarelleen Emmille ja tämän vastasyntyneelle vauvalle ennen työhaastattelua lomaosakeyhtiö Healing Clubilla. Ilpo myöhästyy aikataulustaan ja joutuu ottamaan lastenvaunut mukaan työhaastatteluun.

Ilpon valhe on tarinan ensimmäinen käänne. Ensimmäisellä käänteellä tarkoitetaan kolminäytöksisen tarinarakenteen mukaan kohtaa, josta syntyy tarinan toinen näytös. (Field 1984, 55.) Kohtauksessa Ilpo on päässyt Healing Clubille työhaastatteluun ja esitellyt itsensä yhtiön johtaja Rami Grönbergille. Grönberg hylkää Ilpon työhakemuksen nähdessään, kuinka vanha Ilpo on. Ilpo poistuu lyötynä lastenvaunujensa kanssa kohti bussipysäkkiä. Grönberg näkee Ilpon työntävän lastenvaunuja ja erehtyy luulemaan Ilpoa pienen vauvan isäksi.

EXT. HEALING CLUB - PÄIVÄ

Ilpo marssii poispäin Healing Clubilta tuuppien lastenvaunuja edellään. Ilpon vaatteet retkottavat kiukkuisen askelen tahdissa.

Grönberg tulee ulos Healing Clubin ovista ja hölkkää Ilpon kiinni.

GRÖNBERG

Hei! Alpo! Hidasta vähän.

Ilpo pysähtyy ja kääntyy Grönbergin suuntaan. Grönberg hölkkää Ilpon kiinni.

GRÖNBERG

Onks toi sun?

Grönberg osoittaa vaunuihin. Ilpolla raksuttaa. Ilpo pyöräyttää vaunut niin, että Grönberg ei näe niiden sisään.

ILPO

Kyllä. Ollaan asioilla.
Juniorin kanssa.

GRÖNBERG

Voi pikkusta. Saako sitä katsoa?

ILPO

Ei! Koska se nukkuu.

GRÖNBERG

Mikset sä hyvä mies sanonu,
että sä oot tokalla
kierroksella?

ILPO

Anteeks?

GRÖNBERG

Kolmannella? Älä sano, että
sulla on neljäs muija
menossa?

Ilpolla ei ole aavistustakaan, mistä Grönberg puhuu.

GRÖNBERG

Mies ei oo koskaan liian
vanha laittaa uutta perhettä
pystyyn. Me vaan vanhetaan,
mutta nuoret muijat. Ne on
aina nuoria muijia. Eikö?

ILPO

Aivan.

GRÖNBERG

Äijä on oikee ukkometso!

ILPO

Joo. Sellanen mä oon.

(Virtanen 2015, 21-22).

Ilpo tajuaa mahdollisuutensa ja väittää, että vauva on hänen omansa, vaikka lasten-
vaunut ovat tyhjä. Ilpon valhe on koominen, mutta siitä huolimatta häikäilemätön ja
vakaassa tarkoituksessa kerrottu. Valhe voidaankin määritellä tahalliseksi petolliseksi
viestiksi, joka sisältää sanalliseen muotoon puettavan väittämän. (Bok 1981, 24- 35.)
Valheen tarkoituksena on johtaa toista osapuolta harhaan. Juuri tietoisesti harkittu tar-
koitus määrittelee moraalisisessa mielessä sen, valehtelee henkilö toiselle. Ilpon teko
täyttää valheen tunnusmerkit, sillä hän tekee sen tarkoituksellisesti.

Tarkoituksellisuus erottaa valehtelun muunlaisesta ei-totuudenmukaisesta viestinnästä.
Princetonin yliopiston emeritusprofessori Harry S. Frankfurt käyttää tällaisesta ei-
totuudenmukaisesta viestinnästä karkeaa termiä paskapuhe. Termi tulee Frankfurtin
(2006, 59.) mukaan siitä, että uloste on ainetta, josta on poistettu kaikki ravitseva si-
sällys ja elinvoimaa antavat osat. Uloste on kuolemaa, jota itse tuotamme. Paskapuhe
tarkoittaa siis Frankfurtin mukaan tyhjää puhetta, joka on tyhjennetty ravitsevasta si-

sällöstä ja elinvoimaa antavista osista. Paskapuhe on kuollutta ja siten yhtä vastenmielistä kuin uloste.

Paskanpuhujalle totuus onkin epäolennainen tekijä, eikä sillä ole vaikutusta hänen päämääriinsä. Valheen kertominen puolestaan on täsmällisesti kohdennettu teko, jonka tarkoituksena on sijoittaa väärä tieto tiettyyn kohtaan jotakin uskomusjoukkoa tai -järjestelmää, jotta vältettäisiin seuraukset, joita totuus samassa kohdassa aiheuttaisi (Frankfurt 2006, 68-69). Ilpon ja Grönbergin kohtauksessa totuuden kertomisesta seuraisi Ilpon paluu takaisin ankeaan arkeensa. Ilpo kertoo valheensa paetakseen Grönbergin aiemmin saamaa kuvaa hänestä vanhana, yksinäisenä miehenä.

Frankfurtin mukaan valhe on siis aina tietoista totuuden vääristelyä siinä, missä paskapuheessa ei totuudella ole mitään merkitystä. Frankfurtin näkemys on kiinnostava, sillä se antaa valehtelulle yleviäkin puolia. Valehtelija omalla tavallaan arvostaa ja kunnioittaa totuutta. Vauvakuumeen Ilpo ei ole paskanpuhujaa, vaan todellinen valehtelija. Ilpon valhe hiljalleen kasvaa lumipallon tavoin ja totuuden paljastumisesta tulee yhä uhkaavampaa ja kipeämpää.

Valehtelun eri asteet voidaan jakaa neljään eri syvyyteen ns. Leekamin jaolla. Ensimmäinen, kevyin vaihe on toisen henkilön käytöksen manipulointi ilman tietoista yritystä vaikuttaa tämän uskomuksiin. (Ford 1996, 26.) Tätä vaihetta edustaa esimerkiksi pieni lapsi, joka kieltää ottaneensa kiellettyjä herkkuja, vaikka hänen suupielensä ovat suklaan tahrimat. Lapsen motivaationa ei ole niinkään vaikuttaa vanhempansa uskomuksiin, vaan ainoastaan välttää rangaistukselta väärästä teosta. Samalla tavalla Vauvakuumeen alussa Ilpo ei oikaise bussikuskin väärinkäsitystä hänen tyhjistä lastenvaunuistaan. (Virtanen 2015, 15.)

Toisessa, syvemmässä vaiheessa valehtelija tiedostaa kuulijansa uskomukset. Tällöin valehtelija tietää kuulijansa arvioivan hänen puheidensa totuudenmukaisuutta ja mahdollisesti muuttavan uskomuksiaan ja käytöstään niiden perusteella. Useimmat ihmiset kykenevät oppimaan valehtelemaan näillä kahdella tasolla. (Ford 1996, 26.) Esimerkikkokohtauksessa Ilpo menee mukaan Grönbergin intoon ja tämän lisäksi aktiivisesti antaa Grönbergin ymmärtää väärin. Ilpon myötäilevät kommentit ”nuorista muijista” se-

kä itsestään ”ukkometsona” ovat hänen hillityn luonteensa ja käytöksensä vastaisia, mutta Ilpo sanoo ne mukaillakseen Grönbergin uskomuksia.

Kolmannessa valehtelun vaiheessa valehtelija paitsi tiedostaa kuulijansa uskomukset, myös tiedostaa kuulijansa arvioivan valehtelijan uskottavuutta. Tällainen taidokas valehtelu kykenee onnistuessaan sekä vaikuttamaan vastaanottajan uskomuksiin, että vastaanottajan käsitykseen valehtelijasta rehellisenä ihmisenä. (Ford 1996, 27.) Tämä valehtelun aste vaatii vastaanottajan reaktioiden jatkuvaa tarkkailua ja tulkintaa. Niiden perusteella taitava valehtelija voi muuttaa omaa esiintymistään ja valhettaan siten, että vastaanottaja ei ala epäillä valheen todenperäisyyttä. Vauvakuumeessa Ilpo pääsee tähän syvyyteen lomaosake-esittelijän ammatissaan. Ilpo tarkkailee ja muokkaa näennäisellä vaivattomalla charmillaan asiakkaidensa uskomuksia.

Käytin referenssinä Ilpon lomaosake-esittelykohtauksiin käyntiämme perheeni kanssa Holiday Clubin lomaosake-esittelyssä. Ilpon Healing Clubin asiakastapaamiset noudattavat samaa kuviota, jonka tuolloin havaitsin: ensin tuttavallinen esittelijä keskustelee pitkään asiakkaiden kanssa. Reilun tunnin mittaisen keskustelun jälkeen on varsinaisen myyjän vuoro tulla sulkemaan kaupat. Käsikirjoituksessa olen nimennyt nämä roolit tienraivaajaksi ja hyökkääjäksi.

Ilpon paatuminen pysähtyy ennen Leekamin jaon neljättä ja kaikkein edistyneintä valehtelun astetta, johon kykenee vain verrattain harva väestöstä. Tällöin valehtelua tehdään tietoisin käytöksin ja puheen lisäksi käyttäen valehtelijan omia, tiedostamattomia ja nonverbaalisia eleitä. (Ford 1996, 28.) Tästä ovat esimerkkinä taitavat pokerinpelaajat, jotka manipuloivat hengitystään ja eleitään antamaan tietoinen, valheellinen vaikutelma omista korteista. Ilpo tosin esittää asiakkaille koliikkivauvan väsymystä isukkia, joten näyttelijätyöllä on mahdollista kuvausvaiheessa saada Ilposta esiin koko Leekamin neliportaisen skaalan hallitseva, macchiavellimainen valehtelumestari.

2.2 Valheen motiivit

Oheiseen taulukkoon on jaoteltu valheita niiden motiivin mukaan. (Ford 1996, 28-32.) Valheen motiivi vaikuttaa siihen, kuinka haitallista valheen paljastuminen on. Esimer-

kiksi humoristisissa valheissa motiivina on kuulijan huvittaminen, eikä tällöin ole juuri merkitystä sillä, uskooko kuulija valehtelijaa vai ei. Kevyempien valheiden motiivina ei ole vahingoittaa toisia ihmisiä. Ilpon valkoisena valheena alkanut valhe pakottaa Ilpon etenemään vahingollisempiin valheisiin. Tarinan edetessä Ilpo valehtelee itsetuntoaan helpottaakseen (epäitsekkäät valheet) sekä puolustaakseen itseään (puolustautuvat valheet). Lopulta Ilpo ajautuu pseudologia fantastica-valheisiin, jossa hänen oma identiteettinsä alkaa hukkua.

TYYPPI	MOTIIVI
Valkoiset valheet	Sosiaalisten suhteiden ylläpitäminen
Humoristiset valheet	Vastaanottajien huvittaminen
Epäitsekkäät valheet	Toisen kärsimyksen tai itsetunnon helpottaminen
Puolustautuvat valheet	Itsepuolustus ja muiden suojeleminen
Aggressiiviset valheet	Toisten vahingoittaminen tai oman hyödyn tavoittelu
Patologiset valheet	Valheet valehtelun vuoksi
Pseudologia fantastica	Valehtelua sekä itsepetosta, valehtelija sekoittaa totta ja tarua, valehtelee identiteetistään ja kokemuksistaan

Itsetuntoa ja identiteettiä kohottavista pseudologia fantastica-valheista seuraa yleensä myös paine sekä ylläpitää valhetta että korottaa sitä. Tällöin valehtelun motiiviksi muodostuu pelko ja syyllisyys siitä, mitä seuraisi valheen paljastumisesta. (Ford 1996. 99.) Vauvakuumeen Ilpon uusi identiteetti perustuu kokonaan hänen uuteen isukki-imagoonsa, ja sen paljastuminen romahduttaisi Ilpon uuden elämän. Ilpon valhe on lähtökohdiltaan vaaraton, mutta sen myötä Ilpo on luonut itsestään vääristyneen kuvan kollegoilleen ja asiakkailleen. Hänen uusi elämänsä autoineen, harrastuksineen ja kuukausipalkkoineen perustuu alkujaan viattoman valheen ylläpitämiseen.

Ilpon valhe hioutuu alun puolihuolimattomasta valkoisesta valheesta huolelliseksi, kokonaisvaltaiseksi uudeksi identiteetiksi. Ilpolle kehittyy rutiini valheelleen, jonka myötä hän käy näyttämässä lapsenlastaan omanaan työpaikalla sekä erilaisissa isukien riennoissa. Myös Ilpon ulkoasu muuttuu, kun Ilpo naamioituu tuoreeksi isukiksi sekä varusteillaan että nuorekkaalla vaatetuksellaan ja kampauksellaan. Ilpon uusi

olemus alkaa herättää epäilyksiä hänen läheisissään, ex-vaimo Riinassa sekä tyttäres-
sään Emmissä.

EXT. EMMIN KOTI - PÄIVÄ

Ilpo marssii tönimään Riinan autoon asennettua,
muinaista turvakaukaloa.

RIINA
Emmin kaukalo, onneks en oo
heittänyt menemään.

ILPO
Toihan on surmanloukku.

RIINA
Miten niin?

ILPO
Kaukalon pitää tukea lapsen
päättä, tarjota täysi suoja
sivutörmäyksissä, suojata
kaularankaa ja siinä ei saa
olla haitallisia kemikaaleja.

RIINA
Ihan hyvä se on.

ILPO
Mun lapselle kelpaa vain
paras.

RIINA
Sun lapselle?

(Virtanen 2015, 56).

Ilpon lipsahdus on moniselitteinen. Toisaalta Ilpo viittaa Emmiin, oikeaan tyttärensä, jonka lapsi kaukaloön laitetaan. Toisaalta Ilpo viittaa lauseellaan suoraan vauvaan. Ilpon lause ei ole totta, mutta Ilpo ei sano sitä aikomuksenaan vakuuttaa Emmi tai Riina isyydestään. Päinvastoin Ilpon intressinä on pitää oma valheensa salattuna heiltä, eli Ilpon lause on hänen tavoitteensa vastainen. Ilpon lipsahdus kieliikiin pseudologia fantastica-valheisiin liittyvästä tavasta alkaa uskoa omaa fiktiotaan. Ilmiö on jatkumoa inhimillisille positiivisen omakuvan piirteelle. Positiivisen omakuvamme vuoksi ta-

paamme unohtaa epäonnistumisemme ja muistaa onnistumisemme. (Ariely 2013, 158.) Tämä taipumus voi olla hyväksi itsetunnolle, mutta pidemmälle vietyinä saattaa horjuttaa omaa identiteettiämme. Esimerkkinä tästä ovat lukuisat tapaukset maailmansotien veteraaneista, joiden kuoleman jälkeen on paljastunut heidän olleen vastaa lapsia väittämiensä taisteluiden aikaan. Veteraanien lähiomaisten haastattelujen mukaan he ovat kuitenkin vilpittömästi uskoneet olleensa rintamalla. (Ariely 2013, 152.) Valeveteraanien tapaan Ilpolle valehtelun raja on hämärtynyt ja jollakin tasolla hän uskoo ylläpitämänsä valheelliseen identiteettiin.

2.3 Huono valehtelija, hyvä ihminen?

Valehtelu ja itsepetos eivät ole pohjimmiltaan moraalisia tai moraalittomia tekoja tai käsitteitä. Psykologisessa mielessä ne ovat olennainen osa suhteessamme lähimmäisiimme sekä itseemme (Ford 1996, 283). Yleisesti ottaen valehtelua pidetään kuitenkin halveksittavana ja jopa tuomittavana, sillä myös Suomen rikoslaki sivuaa sitä petoksen määritelmässään. Rikoslain 36. luvun mukaan petokseen syyllistyy henkilö, joka *”hankkiakseen itselleen tai toiselle oikeudetonta taloudellista hyötyä taikka toista vahingoittaakseen, erehdyttämällä tai erehdystä hyväksi käyttämällä saa toisen tekemään tai jättämään tekemättä jotakin ja siten aiheuttaa taloudellista vahinkoa erehtyneelle tai sille, jonka eduista tällä on ollut mahdollisuus määrätä”* (L 769 1990).

Petos edellyttää teon tarkoituksellisuutta, yleensä oman tai lähimmäisensä edun vuoksi. Tiukan tulkinnan mukaan Ilpo erehdyttää työpaikkansa väkeä saadakseen *”oikeudetonta taloudellista hyötyä”*, eli palkallisen työn ja autoedun. Ilpo on siis syyllinen petokseen, eli rikollinen. Tosin Ilpo on työssään hyvä, eikä työ sinällään edellytä hänen valehtelemaansa perhetilannetta. Ilpon valheen motiivina on väistää työnantaja Grönbergin ikärasismia ja hyötyä tämän erikoisesta maailmankuvasta. Häätäisyydestään huolimatta Ilpon valhe on hyvin monimutkaisen älyllisen prosessin tulos.

Tutkija Sissela Bokin (1981, 74.) mukaan valitessamme valheen ja totuuden puhumisen välillä me panemme todella vaa'assa vastakkain hyödyn ja vahingon, onnen ja onnettomuuden. Bokin mukaan valehtelu on hyvin yksinkertainen laskutoimitus syiden ja seurausten välillä. Tutkija Dan Ariely (2013, 4.) kuvaa kirjassaan *The (Honest)*

Truth About Dishonesty tätä laskutoimitusta termillä SMORC, joka tulee sanoista Simple Model of Rational Crime, suomennettuna ”järkevä rikoksen yksinkertainen malli”. Sen mukaan ihmisaivot laskevat valehtelusta tai rikoksesta saadun hyödyn suhteen kiinnijäämisen riskiin ja rangaistuksen suuruuteen. Mikäli riski on kyllin pieni verrattuna saavutettuihin etuihin, syntyy päätös tehdä ns. järkevä rikos. Vauvakuumeessa Ilpo valehtelee SMORC-laskutoimituksen mukaisesti Grönbergille sekä Healing Clubin asiakkaille. Tilanteissa kiinnijäämisen riski on pieni, sillä Ilpon vähäiset tuttavat eivät käy Healing Clubilla. Hyötynä puolestaan on menestys uudessa työpajassa ja työsuhteen jatkuminen. Jälkimmäiseen vaikuttaa myös Ilpon kollega Marianne, johon Ilpo on ihastunut. Työsuhteen jatkumisen vuoksi Ilpo saa olla Mariannen seurassa.

Suoraviivaisen SMORC-laskutoimituksen lisäksi valehteluamme ohjaa toinenkin tekijä. Dan Ariely (2013, 25-26.) testasi SMORCin toimivuutta kokeella, jossa tutkittiin näkövammaisen tutkijan taksireittejä ja verrattiin niiden pituutta näkevän tutkijan taksireitteihin. Hypoteesina oli, että taksikuskit ajaisivat SMORC-mallin mukaisesti pidempää reittiä saadessaan asiakkaan, joka ei tätä voi huomata. Tällöin taksikuskit luonnollisesti saisivat suuremman korvauksen taksimatkasta. Arielyn kokeen mukaan näin ei ollut, vaan näkövammaisen tutkija pääsi perille yhtä pitkää tai toisinaan jopa lyhyempää reittiä kuin näkevä tutkija.

Kokeen tulos oli SMORC-logiikan vastakohta: olematon riski jäädä kiinni sekä selkeä rahallinen hyöty johtivat lähes poikkeuksetta rehelliseen käytökseen. Ariely (2013, 23) toteaa kokeidensa perusteella, että tilaisuuden tarjoutuessa huijaamme juuri niin paljon kuin oma kuvamme itsestämme rehellisinä yksilöinä antaa myöten. Lisäksi valheen kertomiseen vaikuttaa myös siitä saatavan palkkion konkreettisuus. Toisessa kokeessaan Ariely (2013, 32.) asetti yhteen MIT-yliopiston huoneeseen yhden dollarin seteleitä lautaselle. Toisen huoneen jääkaappiin Ariely asetti Coca Cola -tölkkejä. 72 tunnin sisällä jokainen Coca Cola -tölkki oli hävinnyt, mutta kaikki yhden dollarin setelit olivat tallessa. Kokeen mukaan ihmiset ovat siis valmiimpia varastamaan asioita, joilla ei ole suoranaista rahallista arvoa.

Samalla tavoin Vauvakuumeessa Ilpo ei tavoittele työstään saatavaa palkkaa tai muita taloudellisia hyötyjä. Ilpo tavoittelee arvostusta ja paikkaa takaisin yhteiskunnassa, eikä suoranaisesti rahaa. Tästä syystä Ilpo kykenee jatkamaan valhetta ilman, että se vaikuttaa hänen omakuvaansa rehellisenä ihmisenä. Ilpon valehtelusta tuleekin vaikeampaa, kun hän joutuu valehtelemaan Mariannelle.

INT/EXT. AUTO/KATU - ILTA

...

MARIANNE

Sä et oo tainnu olla
kenellekään kohtelias tosi
pitkään aikaan?

ILPO

Mä oon enimmäkseen itekseni.

MARIANNE

Ai? Millanen sun vaimo on?

Ilpolla menee pasmat sekaisin. Auto käväisee
väärällä kaistalla. Torvet soivat. Ilpo kuittaa
tilanteen kireällä hymyllä.

ILPO

Se on... nainen.

MARIANNE

Osaatko yhtään tarkentaa?

ILPO

Sen nimi on Riina. Riina on
ihan jees. Kai.

MARIANNE

Jos mun mies puhuis musta
noin, mä kuristaisin sen.

Ilpo yrittää pinnistää ulos naurun ja kääntyy
Herttoniemen metroaseman liittymästä

(Virtanen 2015, 35-37).

Ilpon ja Mariannen orastava suhde tekee Ilpon valheesta dramaattisemman. Ilpon valhe on taannut hänelle työpaikan Mariannen seurassa, mutta samalla Marianne uskoo Ilpon olevan onnellisesti naimisissa lapsensa äidin kanssa. Mikäli Ilpo paljastaisi totuuden, hänen ja Mariannen välinen este poistuisi. Toisaalta Ilpo saisi todennäköisesti potkut. Lisäksi Ilpo on valehdellut Mariannelle pitkän ajan ja paljastuminen vaikuttaisi heidän väliseen suhteeseensa, mahdollisesti tuhoisin seurauksin. Valhe luo itsessään jännitteen tarinaan, mutta valehtelijan ja valehdeltavan välinen läheinen suhde tekee jännitteestä kipeämmän ja dramaattisemman.

2.4 Dramaattinen valehtelija

Dramaturgisessa mielessä valheen kertominen luo odotuksen sen paljastumisesta. Valhe voi luoda tarinaan hyvin voimakkaan ja pitkäkestoisen jännitteen. Elokuvaohjaaja Alfred Hitchcockin määritelmän mukaan yllätys ja jännite eroavat toisistaan yleisön tietämyksellä. Mikäli kohtauksessa kaksi henkilöä keskustelee kahvipöydässä, jonka alle piilotettu pommi räjähtää kohtauksen lopussa, yleisö vain yllättyy räjähdyksestä. Mutta mikäli yleisö tietää pommista jo kohtauksen alussa, kahvipöytäkeskusteluun saadaan valtava jännite. Yleisö pelkää ja odottaa pommin laukeavan ja tällöin jopa arkipäiväinen kahvipöytäkeskustelu saa heidät pidättämään henkeään. (Truffaut 1983, 58-59.) Samalla tavoin Ilpon valhe on alusta lähtien yleisön tiedossa ja siten jännitteinen tilanne. Yleisö tietää Ilpon olevan oikeasti yksin asuva isoisa ja odottaa näkevänsä, paljastuuko Ilpon valhe.

Hitchcockin määritelmään liittyy paljastumisen ja tunnistamisen hetkien käsite. Kun yleisö saa tietää jotakin, mitä ainakin yksi tarinan hahmo ei tiedä, tapahtuu paljastuminen. Paljastumisen hetki synnyttää dramaattiseksi ironiaksi kutsutun tilanteen, jossa katsoja kokee osallistumisen tunteen teoksen kanssa. Katsoja on samassa juonessa teoksen kanssa ja kokee mainstream-elokuvan lainalaisuuksien mukaisesti elokuvan tapahtumat niihin eläytyen. Paljastumisen hetki luo odotuksen tunnistamisen hetkestä, eli siitä, kun muilta salattu tieto paljastuu tarinan muille hahmoille. (Howard, Mabley 1995, 69.) Vauvakuumeessa paljastumisen hetki on Ilpon valhe Grönbergille. Tarinan edetessä totuudesta tietämättömien hahmojen joukko kasvaa, kun Ilpo jatkaa valheen ylläpitämistä sekä työtovereiltaan että Emmiltä ja Riinalta.

Vauvakuumeessa on kolme tunnistamisen hetkeä: Ilpon tunnustus Mariannelle (Virtanen 2015, 67-68), Ilpon tunnustus työpaikalla (Virtanen 2015, 77) sekä Ilpon tunnustus Emmille (Virtanen 2015, 80-83). Näistä Ilpon ja Mariannen kohtaaminen on dramaattisin, sillä siinä tarinan alun tunnistamisen hetken lataama lataus lunastetaan. Siinä Ilpo tajuaa, kuinka Mariannen luulo Ilpon onnellisesta parisuhteesta seisoo heidän suhteensa tiellä. Ilpo ei pidä valhettaan vakavana rikkomuksena, sillä hän ei koe rehellisen yksilön omakuvansa tahriintuneen kertomastaan valheesta, joka Ilpon omasta mielestä on edelleen pelkkä puolihuolimaton valkoinen valhe.

EXT. ELÄINTILA - ILTAPÄIVÄ

...

Ilpo katsoo Mariannea pitkään.

MARIANNE

Sano vaan. Mä kuuntelen.

ILPO

Mulla ei oo vaimoa. Mä oon oikeesti tän vaari.

Marianne seisahtuu.

MARIANNE

Mitä?

ILPO

Tää on vaan mulla lainassa.
Aika hauska juttu oikeestaan.

Ilpo huomaa Mariannen kalpenevan.

MARIANNE

Miks?

ILPO

Se oli sellanen päähänpisto.
Älä sit kerro kellekään. Tää on meidän yhteinen salaisuus.
Eiks ystävillä oo semmosia?

Marianne prosessoi Ilpon sanoja.

Ilpo yrittää keventää tunnelmaa.

ILPO

Haluisitko sä syöttää noille
lehmille lisää heinää?

MARIANNE

Ootko sä ihan sairas?

ILPO

Miten niin?

MARIANNE

Sä oot esittänyt jotain outoa
vaari-isukkia? Pitäiskö mun
nyt auttaa sua pitää yllä
tota, mitä ikinä toi on?

ILPO

Joo. Jos haluat...?

Marianne tarkastelee Ilpoa pitkään.

MARIANNE

Joskus musta tuntuu, että
tässä työssä pitää osata vaan
ja ainoastaan yksi asia.
Pitää pystyä katsoon ihmistä
silmiin ja valehdella. Mulla
ei ollu aavistustakaan, että
sä oot siinä niin hyvä.

Marianne suuntaa takaisin juhlapaikalle.

Ilpo jää yksin nukkuvan vauvan kanssa

(Virtanen 2015, 68).

Näytekohtaus osoittaa, kuinka valehtelijalle kiinnijäämisen seuraukset ovat vakavammat kuin ns. paskanpuhujalle. Valheet koetaan useammin henkilöön kohdistuvana loukkauksena (Frankfurt 2006, 67). Kohtaus ei Ilpon näkökulmasta ole erityisen vakava tai dramaattinen ja Ilpo suhtautuu tilanteeseen hyvin kepeästi. Ilpo yllättyy Marianneen voimakkaasta reaktiosta. Vaikka Ilpon valheella ei ole ollut suoranaisia uhreja, hän on kuitenkin pimittänyt totuutta pitkän ajan läheisiltään. Mariannen reaktion voimakkuuteen vaikuttaa aika, jonka Ilpo on pitänyt valhettaan yllä. Tuona aikana Marianne ja Ilpo ovat lähentyneet ja rakentaneet luottamussuhteen toisiinsa.

Parisuhteeseen sitoutuneet ihmiset havaitsevat petoksen ja valehtelun paremmin venvotvieraissa ihmisissä kuin toisissaan. Teoriassa parisuhteen myötä henkilöille kehittyy taipumus sulkea pois epäilykset kumppanin valheellisuudesta. Tästä syystä läheisen ystävän tai romanttisen kumppanin petollisuus koetaan usein tuhoisana ja keskinäistä suhdetta perin pohjin muuntavana tai vahingoittavana. (vrt. Ford 1996, 266-267.)

Kohtauksessa tulee esiin Ilpon alhaisuus sekä kipu, jota hänen valheensa luo muihin ihmisiin. Työpaikan ja Emmen tunnistamisen hetket ovat komediallisempia, sillä Ilpon valheen vahingollisuus on käsitelty jo Mariannen ja Ilpon kohtauksessa. Lisäksi Ilpon suhde Grönbergiin on huomattavasti etäisempi kuin Marianneen, ja Ilpon suhde Emmiin on kankeudesta huolimatta läheisempi kuin Marianneen. Ilpon valhe ei varsinaisesti loukkaa Emmiä tai liity Ilpon ja Emmen suhteeseen.

Ilpon valehtelu on siis epämoraalista ja itsekästä toimintaa. Kuitenkin Vauvakuume on mainstream-elokuva, joka pyrkii kertomaan tarinan siten, että katsoja kokee tarinan sen päähenkilön mukana. Kerrontatapaan liittyy samastumisen käsite, jota käsikirjoittaja Pekko Pesonen (2002, L 3.2.3.) käsittelee tutkielmassaan Toisen housuissa. Pesonen toteaaakin, että nykykatsojia tuntuu enemmän ja enemmän kiinnostavan kompleksiset ja moraalisesti moniulotteiset hahmot. Katsoja ei siis automaattisesti toivo, että päähenkilö on oikeamielinen ja puhdas. Hyvän päähenkilön tärkein ominaisuus onkin se, että hän herättää voimakkaan tunteen yleisössä ja yleisön pitää jollakin tasolla välittää, saavuttaako hän tavoitteensa (Howard, Mabley 1995, 44).

Tärkeä piirre kiinnostavassa hahmossa on tämän haavoittuvuus ja sen vihjaaminen. Haavoittuvuus ei tarkoita heikkoutta, vaan se vihjaa hahmon olevan avoin kokemukselle, joka voi muuttaa häntä ja avata hänen maailmaansa (Horton 1994, 31). Vauvakuumeen alussa Ilpo esitellään yksinäisyydestään kärsivänä hahmona, jolle valehtelu avaa väylän ihmisten luo. Ilpon moraalittomuuteen liittyy myös Hitchcockin havainto siitä, kuinka katsoja vaistomaisesti jännittää uhanalaisen henkilön puolesta, vaikka henkilö olisi roisto tai gangsteri. (Truffaut 1983, 58.)

Taiteen kandidaattityössäni tutkin päähenkilön samastuttavuutta Craig Brewer'n käsikirjoituksessa *Hustle & Flow*, jonka päähenkilö on lähimmäisiään manipuloiva huu-

mediileri ja parittaja. Brewer onnistuu Hustle & Flow'ssa luomaan ristiriitaisuudessaan kiinnostavan päähenkilön, jonka mukana katsoja haluaa kokea tarinan. Kirjoittaja-ohjaaja Brewer (2006) kertoo elokuvan kommenttiraidalla rahoitusta kerätessään tekemästään kiinnostavasta havainnosta. Hustle & Flow on draamaelokuva, mutta suurin osa elokuvan potentiaalisista rahoittajista halusi muuttaa sen komediaksi. Rahoittajat eivät uskoneet yleisön haluavan nähdä vakavan elokuvan päähenkilönä epärehellistä ja ahdingossa olevaa rikollista, vaan pitivät päähenkilö D.Jayta komediallisena hahmona, huolimatta tämän aggressiivisuudesta ja luotaantyöntävyydestä.

Rahoittajien mielipide saattaa juontua Aristoteleen (1967, 15) Runousopista, jossa komedia erotetaan tragediasta siten, että jälkimmäinen pyrkii esittämään ihmiset parempina kuin he todellisuudessa ovat, edellinen huonompina. Ilpon hahmo onkin moraalisesti puutteellinen, oman etunsa nimissä valehtelija. Tällä logiikalla valehtelija sopii luonnostaan komedian päähenkilöksi, samalla tavalla kuin Hustle & Flow – esimerkin rahoittajat uskoivat omasta projektistaan. Koomisuuden määritelmä ei kuitenkaan ole näin yksiselitteinen.

3 KOMEDIA

Ohjaaja Mari Rantasilan sekä Suomen Elokuvasäätiön tuotantoneuvoja Marjo Valveen kanssa käymissäni keskusteluissa on tullut usein esiin Mark Romanekin käsikirjoittama ja ohjaama elokuva One Hour Photo. Siinä yksinäinen valokuvaliikkeen työntekijä nimeltä Sy Parrish alkaa tehdä asiakasperheensä kuvista kopioita itselleen. Sy täyttää yksinäisen asuntonsa ja elämänsä ventovieraiden perhevalokuvilla ja alkaa omalla tavallaan kuvitella kuuluvansa heidän elämäänsä. Sy Parrishia esittää elokuvassa näyttelijä Robin Williams. (Romanek 2004.)

Eräässä One Hour Photon kohtauksessa Sy katselee tuoreita valokuvavedoksia kahvilassa. Tarjoilija kysyy Syltä, ovatko kuvan ihmiset hänen sukulaisiaan. Sy väittää hänelle, että ovat ja valehtelee kuuluvansa ihmisten perheeseen. Tarjoilija on ilahtunut Syn perhevalokuvista ja toteaa, että Syn on pakko olla kuvan lapsen suosikki-setä. Sy menee mukaan näennäisen rentoon keskusteluun ja esittelee lisää kuvia kuvitteellisista sukulaisistaan.

Kohtaus on hyvin samankaltainen kuin luvussa 3.4 käsiteltävä Vauvakuumeen kohta-
taus, jossa Ilpolta kysytään tietoja synnytyksestä. Lisäksi Syn hahmo on hyvin saman-
kaltainen kuin Ilpo: pohjattoman yksinäinen, viisikymppinen mies. Molempien taus-
talla on päällisin puolin harmiton valhe, jolla ei ole varsinaisia uhreja. Esimerkkikohta-
auksissa molempien valheilla on samanlainen motivaatio: selviytyminen sosiaalisessa
tilanteessa. Lisäksi katsojalle on esitetty Hitchcockin esimerkin mukaisesti sekä Syn
että Ilpon oikeat elämäntilanteet, eli katsoja tietää molempien valehtelevan.

Kuitenkin kohtaukset eroavat tunnelmaltaan toisistaan: Vauvakuumeen kohta-
us on koominen, One Hour Photon surullinen ja ahdistava. Kohtaukset luonnollisesti heijas-
tavat kokonaisuuksiaan, sillä Vauvakuume on komedia, One Hour Photo on trille-
risävyinen draama. Seuraavassa käydään läpi syitä ja keinoja, millä Ilpon valehtelu
herättää enemmän naurua kuin ahdistusta.

3.1 Vitsit

Tavoitteeni käsikirjoittajana on ollut tehdä Vauvakuumeesta voimakkaalla tempolla
etenevä, selkeä komedia. Tässä käytin ohjenuorana englantilaisen teatterinäyttelijä
Bill Nighyn määritelmää ensiluokkaisesta komediakäsikirjoituksesta: *three gags on*

every page and blood everywhere (Wright 2004). Nighyn havainto ei ole tieteellinen määre, vaan perustuu pitkän uran tehneen teatteri- ja elokuvanäyttelijän havaintoihin ja kokemuksiin monikymmenvuotisella uralla. Mikäli ohitetaan Nighyn kommentti verenvuodatuksista, huomataan että hänen määritelmänsä mukaan komedialle ominaista ovat gagit, eli visuaaliset tai verbaaliset vitsit. Verbaaliset vitsit voivat olla hyvinkin pitkiä, kuten esimerkiksi stand up -komiikkaesityksissä. Nighyn määritelmän mukaisessa maailmanluokan komediassa voi olla hyvin lyhyitä visuaalisia vitsejä, esimerkiksi Vauvakuumeen kohtaajaksossa, jossa Ilpo valitsee itselleen täydellistä vaatekertaa työhaastatteluaan varten. (Virtanen 2015, 12-14.) Kohtaus paitsi pohjustaa Ilpon myöhästymistä Kätilöopistolta, myös valottaa Ilpon vieraantuneisuutta sosiaalisista tilanteista. Usean vuoden syrjäytymisen jälkeen Ilpolla ei ole aavistustakaan, millaisiin vaatteisiin työhaastatteluun kuuluu pukeutua.

Lajistaan riippumatta vitseissä on yleensä kaksi peruselementtiä: set-up, eli vitsin pohjustus, ja punch, eli vitsin huipennus. Huipennus on jonkinlainen yllätys, joka tekee vitsistä hauskan. Yleensä pitkään kestävä set-up lataa yleisön odottamaan voimakasta huipennusta. (Wickström 2010, 165.) Esimerkiksi Vauvakuumeen käsikirjoituksen toinen ja kolmas kohtaus lataavat tilannetta, jossa Ilpo ei ole tajunnut tuoda lahjaa juuri synnyttäneelle tyttärelleen. Käsikirjoituksen toisessa kohtauksessa Ilpon ex-vaimo Riina ripittää pursuavan lahjakorinsa kanssa Ilpoa tämän tyhjäkätisyydestä. (Virtanen 2015, 3-4.) Kolmannessa kohtauksessa Ilpo hiipii vaivihkaa ostamaan hätäisiä tultia Kätilöopiston kioskilta.

INT. KÄTILÖOPISTON KIOSKI – ILTA

Ilpo ottaa hyllystä lasten värityskirjan ja selailee sitä. Ilpo lisää värityskirjan lehtinippuunsa.

Myyjä huomaa Ilpon ja tulee auttamaan.

KIOSKIMYYJÄ

Olisitteks te tarvinnu apua?

ILPO

Nää ei oo mulle. Tytär synnytti.

KIOSKIMYYJÄ

Minkä ikäinen teidän tytär on?

ILPO

Kahdeksan- eikun
yhdeksäntoista. Hetkinen.
(laskee itsekseen)
Kaksikymmentäjä... kaksi?
Kakskytyks.

KIOSKIMYYJÄ

Lehdet on hyviä. Ja konvehdit
on suosittuja.

Myyjä ottaa hyllystä suklaarasian ja ojentaa sen
Ilpolle.

ILPO

Okei.

KIOSKIMYYJÄ

Toiset taas tykkää kukista,
se on aika klassinen lahja.

ILPO

Joo. Otetaan niitäkin.

Myyjä vilkaisee Ilpon kainaloon puristuvaa
tavaravuorta.

KIOSKIMYYJÄ

Tai ehkä jos ottaisitte vaan
jotain, mistä hän pitää?

ILPO

Niin. Hyvä ajatus.

(Virtanen 2015, 4).

Kohtaus lataa vitsin punchin, jossa Ilpo vihdoinkin pääsee tuliaistensa kanssa sairaala-
huoneeseen tapaamaan tytärtään. Ilpo kaataa Emmen sängylle sylissään olevan vuoren
lehtiä, suklaata, kukkia ja värityskirjoja. Vitsi perustuu edellisten kohtausten lataamal-
le odotukselle siitä, kuinka Ilpo selviää omasta ajattelemattomuudestaan. Vitsin myötä
katsojalle myös paljastuu tietoa Ilpon luonteesta sekä tämän ja Emmen etäisestä suh-

teesta. Ilpolla ei ole aavistustakaan siitä, mistä hänen tyttärensä pitää. Lisäksi Ilpo ei muista, kuinka vanha Emmi on.

Vitsin punch syntyy siis eräänlaisesta yllätyksestä. Ajatusta käsittelee tarkemmin komiikkaa tutkiva yhteensopimattomuus-, eli inkongruenssiteoria. Sen mukaan vitsit perustuvat kuulijan odotusten ja todellisten tapahtumien ristiriitaan. Näiden törmäys synnyttää äkillisen ja yllättävän psykologisen kääntein, joka herättää vitsin vastaanottajassa naurua. (Morreall 1987, 133.) Inkongruenssiteoria on yksisuuntainen, sillä kaikissa vitseissä on yleensä inkongruenssia, mutta kaikki inkongruenssia sisältävä ei naurata. Esimerkiksi One Hour Photon Syn asuntoon virittämän perhekuvien seinän paljastuminen on odottamaton tapahtuma, mutta ei millään tavalla hauska.

Pelkkä vitsien esiintyminen ei riitä tekemään teoksesta komediaa, sillä myös One Hour Photossa on sekä verbaalisia että visuaalisia vitsejä. Esimerkkinä elokuvan ensimmäinen kohtaus, josta tarinaa lähdetään kelaamaan auki. Kohtauksessa Sy istuu kuulusteluhuoneessa. Poliisivirkailija saapuu kuulustelemaan häntä. Tunnelma on päällisin puolin painostava, mutta Sy on kiinnostunut vain ja ainoastaan hänestä otetuista pidätyskuvista sekä poliisiaseman laboratoriosta. Kohtauksen inkongruenssi syntyy kuulustelutilanteen tiukasta ensivaikutelmasta ja Syn oudosta kiinnostuksesta täysin tilanteen ulkopuoliseen, triviaaliin tekijään.

Myöhemmin tuleva kohtaaminen, jossa Sy kertoo työstään, sisältää visuaalista ja nopearytmistä komiikkaa. Kohtauksessa esitellään Syn työpaikka. Syn kertojajäänen kuvituksena näytetään hänen tiskilleen saapuvia kanta-asiakkaita: vanha rouva, joka kuvaa vain kissojaan (*"There's mrs Unwerth who only takes pictures of her cats. I've never seen a picture of a human being"*);

nuhjuinen ja valvonut tuore isä, joka tuo repullisen filmirullia (*"We get all the new parents which in this neighborhood makes a big part of our business. New parents go photo crazy"*)

sekä viimeisenä hiljainen nuori mies, joka on silminnähden vaivaantunut (*"Then there's the amateur porn artists. We have to report kiddy porn and animal cruelty. But anything else, no questions asked"*). (Romanek 2003.)

One Hour Photon vitsit tulevat melko kaukana toisistaan, eikä elokuva siten täytä Nighyn kolme vitsiä sivulla -komedian määritelmää. One Hour Photon yleissävy on traaginen ja kolmen vitsin lisääminen elokuvan joka minuutille todennäköisesti tekisi teoksesta epätasapainoisen. Silti niukasti annostellut koomiset hetket eivät heikennä One Hour Photon traagisuutta, vaan ne tuovat lisää sävyjä elokuvaan.

Komedian määrittely onkin vaikeampaa kuin pelkkä käsikirjoituksen sivulla olevien inkongruenssien laskeminen. Kokonaisvaltaisempaa teoriaa edustaa filosofi Henri Bergsonin tutkielma Nauru. Bergson tutkii siinä, kuinka komedia on samanaikaisesti sekä puhtaan inhimillinen, että täysin tunteeton ilmiö. Nauru edellyttää myötätunnon ja säälin hetkellistä vaientamista. (Bergson 2000, 8-9.) Edellä mainituissa vitseissä huumori syntyy etäännytyksestä. Syn asiakkaat näytetään hyvin nopeasti ja karikatyyrimaisina. Asiakaskohtauksen hahmot eivät esiinny elokuvassa uudelleen, vaan poistuvat täytettyään tehtävänsä, eli vitsin kertomisen.

Syn ja Ilpon hahmoja yhdistää surumielisyys ja totisuus. Ilpon totisuus on eräs komedialle yleinen piirre. Ilpon hahmo sekä tilanteet, joihin hän joutuu, ovat koomisia, vaikka Ilpo ei itse sitä tiedosta. Tämä piirre liittyy komedian julmuuteen, sillä useimmiten komedian huumori nousee siitä, että sen hahmot eivät lainkaan tiedosta tilanteiden hauskuutta (Bergson 2000, 17). Ilpo ei tietoisesti käyttäydy humoristisesti missään tarinan vaiheessa. Ainoa Ilpon itse tietoisesti naurattamaan tarkoitettu sekä huolella harjoiteltu vitsi epäonnistuu surkeasti Healing Clubin asiakastapaamisessa. (Virtanen 2015, 26.) Koko tarinan ajan Ilpo ei ole vitsissä mukana, vaan tilanteet ovat hänelle haudanvakavia ja jännitteisiä.

Komedian ristiriitaisuus tekee sen määrittelystä vaikeaa, mutta eräs keskeinen tekijä on havainto komedian eräänlaisesta julmuudesta hahmojaan kohtaan. Stand up -koomikko Andre Wickström (2010, 133) toteaa, että vitsillä on aina oltava uhri. Mikäli uhri jää epäselväksi, vitsi ei toimi. Wickströmin kommentti koskee yksittäistä vitsiä, mutta sama julmuus voidaan laajentaa koskemaan pitkän elokuvan mittaan. Tällöin uhrin osassa ovat elokuvan hahmot ja eniten sen päähenkilö.

3.2 Komedian päähenkilö

Koomikko Mel Brooks on todennut tragedian ja komedian erosta, että komiikka syntyy etäisyydestä. Brooksia mukaan jos toinen henkilö kaatuu portaissa, se on komediaa. Jos häneltä itseltään lohkeaa kynsi, se on tragediaa. (Mernit 2000, 149.) Brooksia lähtökohta on ilkeämielinen ja jopa sadistinen. Vieraalle henkilölle tapahtuva ikävyys huvittaa, jopa sitä enemmän, mitä suurempi tämän kokema vastoinikäminen on.

Brooksia lausunto sivuaa psykologiassa käytettyjä sympatian ja empatian käsitteitä. Empatia tulee saksan kielen sanan *Einfühlung* englanninkielisestä käännöksestä *empathy*. Alun perin sanaa käytettiin kuvaamaan taideteoksen ja sen katsojan välistä suhdetta, mutta myöhemmin merkitys on laajentunut koskemaan ihmisten välisiä vuorovaikutuksia. (Iacoboni 2008, 85) Empatian avulla voimme eläytyä toisten ihmisten tunteisiin, vaikka heidän kokemansa tilanteet eivät liittyisikään meihin. Empatiasta voidaan erottaa kognitiivisen empatian käsite. Tämä tarkoittaa tiedostettua tuntemista. Käytännössä tällöin tunnemme sympatiaa, empatian kaltaista tunnetta, hädänalaisia kohtaan, mutta heidän ahdinkonsa ei liikuta meitä tunnetasolla. (Goleman 2007, 69.) Sympatia on siis empatiaa, joka ei herätä meissä voimakkaita tunteita.

Sympatian ja empatian käsitteet sivuavat käsikirjoitusteorian subjektiivisen ja objektiivisen draaman käsitteitä. Objektiivisella draamalla tarkoitetaan tilannetta, joka on jännittävä siitä huolimatta, kuka tilanteessa on. Esimerkiksi ihminen jyrkänteen reunalla on luonnostaan jännittävä tilanne. Subjektiivinen draama puolestaan tarkoittaa tilannetta, jonka jännitteisyys rakentuu siinä olevan henkilön luonteen ja ominaisuuksien mukaan. (Howard, Mabley 1995, 32.) Esimerkiksi toipuva alkoholisti viinakau-

passa on subjektiivisesti dramaattinen tilanne, vaikka tilanteessa ei ole suoranaista ulkoista uhkaa.

Subjektiivinen draama komediassa on jossain määrin ristiriidassa Brooksian määritelmän kanssa, sillä edellinen edellyttää katsojan lähentämistä hahmoon ja jälkimmäinen etäännyttämistä. Tähän liittyen Vauvakuumeen keskeisimpiä käsikirjoitusvaiheen muutoksia on ollut Ilpon valheen motivoiminen. Aiemmissa versioissa Ilpon valhe syntyi puolihuolimattomasti, nykyistään valkoisempana valheena. Ilpon hahmoa ei juuri pohjattu ja esimerkiksi hänen kotinsa näytettiin vasta elokuvan puolivälin jälkeen. Ohjaaja Rantasila sekä Elokuvasäätiön tuotantoneuvoja Marjo Valve kokivat, että Ilpon valhe oli liian motivoimaton ja siten epäuskottava.

Valveen ja Rantasilan palautteen avulla kirjoitettu Vauvakuumeen 13.02.2015 päivätty versio esittelee Ilpon yksinäisyyden ja eristäytyneisyyden alkujakson joka kohtaauksessa. Alkukohtauksessa Ilpoa kohdellaan vajaamielisenä ja hänen tarjoamansa apu hylätään. Kätilöopistolla Ilpo ei osaa ostaa lapselleen oikeaa lahjaa, koska ei oikeastaan tunne häntä lainkaan. Ilpon kodin lattiaa koristaa hylättyjen työhakemusten pinnon. Valmistautuessaan työhaastatteluun käy ilmi, että Ilpo on täysin avuton sosiaalisissa tilanteissa.

Kohtausten tarkoituksena on ollut selventää syitä siihen, miksi Ilpo päättää valehdella Healing Clubilla ja edelleen kaikille läheisilleen. Samalla ne pyrkivät tuomaan Ilpon lähemmäksi katsojaa ja tekevät Ilpon kokemuksista subjektiivista draamaa, jossa tilanteiden jännite perustuu siihen, että katsoja tuntee Ilpon. Tilanteiden jännite ja katsojien odotukset perustuvat Ilpon luonteelle ja hänen valheensa tietämiselle. Vauvakuumeen alussa esitelty Ilpon yksinäisyys on lähes yhtä lohdutonta kuin One Hour Photon Syn, jolla sentään on sekä työpaikka, että lemmikkihamsteri seuranaan tyhjässä asunnossa. Tuotantoyhtiö Kinotar Oy:n vastaava tuottaja Lasse Saarinen kommentoi Ilpon olevan tarinan alussa ”käsittämättömän surkea ilmestys”. Ilpon olemus onkin sekä traaginen, että koominen.

Tutkija John Morreallin (2009, 80.) mukaan komedian päähenkilöt kohtaavatkin yhtä suuria ongelmia kuin tragedian päähenkilöt. Erotuksena komedian päähenkilöt

useimmiten järkeilevät toimintansa kuin kohtaavat ne tunteidensa kautta. Ajatus liittyy Bergsonin määritelmään komedian tunteettomuudesta. Ilpo ei puhu auki tai näytää omaa ahdinkoaan ulospäin, eikä perusta toimintaansa tunteisiin. Ilpo pyrkii selviytymään tilanteestaan kylmän järkevästi. Ainoastaan elokuvan lopussa Ilpo tekee tunteisiin perustuvan päätöksen ja paljastaa totuuden anteeksipyyntönsä Mariannelle. Vauvakuume on puhdasverinen komedia, mutta tarinan traagisten ja koomisten elementtien tasapainottelu vaikuttaa komiikan sävyyn.

3.3 Komedian lajit

Käsitteittäjä Billy Mernit jakaa komedian lajityypin neljään alalajiin. Komedian lajityyppiä on melko väljä, ja useimmat komediat putoavatkin lajityyppien välille ja yhdistelevät niitä. Mernitin (2000, 153-154.) jaon lajityypit ovat farssi, satiiri, parodia, musta komedia, sivistynyt komedia sekä draamakomedia. Näistä farssi suosii enakoimattomuutta sekä räävittömiä hahmoja ja tapahtumia. Satiirin huumori on ironiaa ja sarkasmia ja se usein pyrkii paljastamaan tekopyhyksiä mm. politiikassa ja ihmissuhteissa. Parodia on satiirin sukulainen, joka imitoi ennestään tunnettuja kohteita, kuten olemassa olevia elokuvia tai julkisuuden henkilöitä. Sivistynyt komedia suosii verbaalista nokkeluutta sekä yläluokkaisia miljöitä. Draamakomedia pyrkii löytämään huumoria realistisista hahmoista realistisessa maailmassa. Mernit määrittelee mustan komedian siten, että siinä henkilöt tekevät moraalittomia ja jopa hirvittäviä tekoja ilman syyllisyyttä tai itsetietoisuutta.

Harva komedia kuuluu puhtaasti vain yhteen edellä mainituista alalajeista.

Useimmiten komediat yhdistelevät eri lajien ominaisuuksia. Mernitin jaon mukaan Vauvakuume on ainakin jossain määrin musta komedia, sillä Ilpo ei koe lainkaan syyllisyyttä valheestaan. Ilpo kykenee ylläpitämään moraalitonta tilannettaan sekä syyllistyy valehtelun lisäksi varkauteen ryöstäessään toiselta isukilta pullollisen rintamaitoa. (Virtanen 2015, 48-39.) Mustaan komediaan liittyy myös ns. phthonos-käsite. Sillä tarkoitetaan epäsoveliaista naurua, joka syntyy mm. rasistisista, väkivaltaisista ja seksistisistä vitseistä. Phthonos ei liity vain normeihin, vaan myös asenteisiin. Usein phthonos-vitseissä hauskuus syntyy jostakin hyvin epähauskasta asiasta, mutta vain jos sekä esittäjä että vastaanottaja eivät varmasti pidä vitsein

käsittelemää asiaa hauskana. (Morreall 1987, 240.) Vauvakuumeen aiemmassa versiossa esiintyi phthonos-huumoria. Tarinassa Ilpon sekoilusta ärtynyt Emmi kieltää Ilpoa hoitamasta vauvaa ja Ilpo kuittaa tilanteen työpaikalla valehtelemalla, että vauva on kuollut. Ilpo niittää valheellaan sympatiaa ja saa jopa palkankorotuksen, koska Grönbergin mukaan ”pienet arkut on niin kalliita”. Kätkytkuolemavitsi kuitenkin poistettiin sekä omasta että ohjaaja Rantasilan päätöksestä, sillä se oli täysin eri linjassa käsikirjoituksen muun huumorin kanssa.

Vauvakuumeen tematiikka työpaikkojen isien arvostuksesta puolestaan muistuttaa satiiria. Eräs Vauvakuumeen syntyyn vaikuttanut tekijä on ollut havainto pienten lasten isien keräämästä arvostuksesta. Käsikirjoituksen ensimmäisen version kirjoittamisen alla Taloussanomat-lehdessä (2011) oli artikkeli otsikolla *Isä on työpaikan kuningas*. Artikkelissa todetaan: ”perheetön mies on reppana. Tästä olen nähnyt tutkimuksiakin, että menestyneillä miehillä on keskimäärin enemmän lapsia, esimerkiksi kolme tai yli. Menestyneillä naisilla ei usein ole yhtäkään.” Isyys on siis statussymboli, eräänlainen kolmekymppisten miesten vastine armeijakokemuksille. Poteroiden sijaan miehet vertailevat yövalvomisia, kertausharjoitusten sijaan kilpaillaan nuhakuumeiden vakavuudella. Vauvakuumeessa Ilpo pääseekin valheellaan elämään tätä omalla tavallaan hienoa aikaa muiden tuoreiden isien joukossa ja samalla paljastaa ilmiön hienoisen teko-pyhyiden, joka ruumiillistuu Healing Clubin johtaja Grönbergin asenteissa. Satiirista sävyä edustaa myös rouva Tuukkasan repliikki ”*lasten kanssa tulee sellainen syvempi ymmärrys elämästä*” Healing Clubin asiakasiltamissa (Virtanen 2015, 28).

Vauvakuumeen kolmas näytös muistuttaa draamakomedialia, sillä se keskittyy Ilpon kipupisteisiin. Toinen näytös päättyy dramaattisen ironian käsitteessä esiin tulleeeseen tunnistamisen hetkeen, jossa Marianne saa tietää totuuden Ilpon valheesta. Samalla Ilpolle valkenee hänen oma ajattelemattomuutensa ja kuinka kauas hän on ajautunut lähimmäisistään. Elokuvan kolmanteen näytökseen ohjaaja Mari Rantasila halusi tuoda esille Ilpon ahdinkoa omasta tilanteestaan. Kohtausten voimakkuuden vuoksi Vauvakuumeen komediallisuus vaimeneekin toisen näytöksen lopussa, sillä Rantasila koki huumorin farssimaisuuden vesittävän tarinan kipupisteet ja vievän niiltä pohjan. Komiikan sävy onkin tärkeää virittää tarinan alussa (Mernit 2000, 155). Koska Vauvakuumeen loppu on sävyltään draamakomediallinen, alussa on hyvin vähän farssimai-

sia kohtauksia, jotka veisivät tarinaa kauemmas realistisista ihmisistä realistisissa tilanteissa. Rantasila kuitenkin korosti, että elokuvan pitää olla komediallinen myös lopussa. Katsoja viritetään elokuvan alussa katsomaan komediaa, jonka hahmoihin voi samastua.

3.4 Mekaaninen valehtelija

Henri Bergsonin mukaan nauru syntyy eräänlaisesta mekaanisen jäykkyyden ja elämän törmäämisestä. Bergson (2000, 52) toteaa, kuinka ”*koomisia ovat kaikki sellaiset toiminnot ja tapahtumat, jotka luovat harhakuvan elämästä ja herättävät samalla selkeän vaikutelman mekaanisesta järjestelystä*”. Bergsonin havainto nivoutuu inkongruenssiteoriaan, sillä elävän olennon muuttuminen mekaaniseksi toimijaksi on yllättävä vastakohtien törmäys. Näennäisen ahdistava tapahtuma herättää huvitusta luonnottomuudellaan.

Bergsonin määritelmän mukaan Vauvakuumeen komiikka syntyy Ilpon valheesta. Ilpo on lähtökohtaisesti vapaa ihminen, jolla on vapaa tahto. Ilpon valhe puolestaan luo hänen ympärilleen odotuksia Ilpon käytöksestä ja olemuksesta. Kuten luvussa 2.2 todettiin, Ilpon pseudologia fantastica-valhe pakottaa tämän keksimään jatkuvasti uusia valheita niiden uskottavuuden lisäämiseksi. Valheen myötä Ilpo menettää oman vapaan tahtonsa ja joutuu olemaan valheensa marionetti. Bergson (2000, 26) jatkaa, kuinka ”*ihmiskehon asennot, eleet ja liikkeet ovat koomisia täsmälleen siinä määrin, kuin keho tuo mieleemme pelkän koneiston*”. Ilpon pyristely kiusallisissa tilanteissa perustuu sekä katsojan tietämykseen Ilpon valheesta, että hänen käyttöksensä mekaanisuteen. Tilanteiden inkongruenssi syntyy näennäisen rentojen tilanteiden ja Ilpon kokeman paineen törmäyksestä. Ilpo on tahdoton, mekaaninen isukki, joka pyrkii parhaansa mukaan salaamaan todellisen olemuksensa.

Esimerkkinä Bergsonin mekaanisen jäykkyyden käsitteestä on Vauvakuumeen kohtaustaus, jossa Healing Clubin asiakkaat tiedustelevat tuoreeksi isäksi luulemaltaan Ilpolta tietoja tämän vauvasta. Tilanne on tunnistettava ja päällisin puolin kevyt. Kokemukseni mukaan synnytyksestä ja vauvan koosta puhuminen on eräänlainen rituaali, joka kuuluu tuoreiden perheiden elinpiiriin.

INT. HEALING CLUB. AULA - ILTA

...

ROUVA TUUKKANEN

Minkä pituinen se sun vauva
oli? Sä oot ite aika pitkä
mies.

ILPO

En mä tiiä. Joku tällainen?

Ilpo näyttää käsillään arvioimaansa mittaa.

HERRA TUUKKANEN

Olitko sä mukana synnytykses-
sä?

ILPO

Joo. Tietysti. Koko matkan.

HERRA TUUKKANEN

Miten se meni?

ILPO

Vaikeeta tiivistää yhteen
lauseeseen.

ROUVA TUUKKANEN

Kuinka kauan se kesti?

ILPO

Aika kauan.

ROUVA TUUKKANEN

Oliko se tyttö vai poika?

Ilpon kasvot tyhjenevät. Ilpo tuntee, kuinka huoneellinen asiakkaita kääntyy katsomaan häntä odotta-

(Virtanen 2015, 29).

Tuoreilta vanhemmilta on kohteliasta kysyä vauvasta ja synnytyksestä. Vauvakuumeen kohtauksessa Ilpo pyristelee omissa siimoissaan ja joutuu neuvokkaasti keksimään keinon tyydyttääkseen kuulijoidensa uteliaisuuden ja pitämään tietämättömyy-

tensä salassa. Komiikka syntyy Bergsonin (2000, 41) sanoin Ilpon ”*sielua häiritsevän kehon*” pilkahduksista.

Kuten luvussa 2.2 todettiin, Ilpon valhe etenee tarinan edetessä eräänlaiseksi naamioitumiseksi. Ilpo esiintyy ruuhkavuotisena isukkina ja hänen naamiaisasuinaan toimivat lastentarvikkeet, kuten babybjörn-liivit, sekä nuorekkaat vaatteet ja kampa. Bergson (2000, 34-35.) jatkaa koomisuuden määritelmäänsä toteamalla, että myös naamioituminen on koomista ja lukee naamioitumiseksi myös seremoniat sekä automaattiset toiminnot ja rituaalit, jotka ovat yhteiskunnan vaatteita. Naamioituminen joko konkreettiseen valepukuun tai yhteiskunnan seremonian osaksi vie kohteensa jälleen mekaaniseksi toimijaksi. Tuoreiden isien kohtaamat tilanteet ovat seremoniallisuudessaan koomisia, kuten varusteiden osto ja vauvojen nukkumisista keskustelu. Tilanteilla on omat repliikkinsä, kuten näytekohtauksen kysymykset synnytyksen kestosta sekä vastasyntyneen koosta.

Ilpon naamioituminen ja taistelu sielua häiritsevää kehoaan vastaan luovat tarinalle komiikkaa sekä jännitettä. Kuitenkin Ilpon kohtaamat tilanteet ovat kiusallisia ja Ilpon omasta näkökulmasta kaikkea muuta kuin hauskoja. Komedia onkin tapa käsitellä sosiaalisesti kiusallisia tilanteita. Aristoteles (1967, 17) toteaa Runousopissa, että se minkä katseleminen elävässä elämässä on piinallista, miellyttää meitä kuvana, joka voi olla mitä todenmukaisin. Komedia linkittyy Runousopin katarsiksen ajatukseen, jossa näytelmä tervehdyttää ikävät tunteet ja puhdistaa ne. Aivan kuin Ilpon kokemat noloistuttavat ja ikävät tilanteet olisivat itse koettuna hyvinkin kiusallisia, komediaesityksessä ne toimivat puhdistavina kokemuksina. (vrt. Aristoteles 1967, 20.) Itsekin koettuna vaivaantuneisuus synnyttää huvittuneisuutta, sillä noloistuneena tiedostamme oman tunnetilamme ja epämukavuutemme, mutta emme halua näyttää niitä ulospäin. Tällöin nauru on väline purkaa epämukavan tilanteen painetta. (Mernitt 1987, 137.)

Vaikka komedia on tavallaan julma ja uhrejaan kurittava taidemuoto, sen pääasiallinen tarkoitus on herättää naurua. Komedia syntyy etäisyydestä, mutta liika etäisyys vie-raannuttaa henkilöistä. Komediat ovat useimmiten mainstream-elokuvia, joiden tarkoituksena on saada yleisö kokemaan elokuvien tapahtumat hahmojen mukana. Suurin

osa ihmisistä ei kuitenkaan ole sadismiin taipuvaisia henkilöitä. Komedian julmuuteen löytyykin poikkeuksia, joiden avulla niiden nauru ei tukehdu yleisön kurkkuun.

3.5 Valehtelun vapaus

Psykologi Oliver Sacks kirjoittaa kirjassaan *Mies joka luuli vaimoaan hatuksi* työssään kohtaamien erikoisten potilaiden sairaskertomuksista. Kirjan luku Identiteettikysymys kertoo miehestä nimeltä William, jonka lähimuisti on sairauden vuoksi tuhoutunut. William elää jatkuvassa hämmennyksen tilassa, jossa häntä ympäröivät ventovieraat ihmiset sekä tuntemattomat paikat. William ei muista edes itseään ja kokee omat lähisukulaisensa ventovieraina. Selviytyäkseen tässä jatkuvassa ahdistuksessa William kehittää itselleen tilanteita ja identiteettejä, jotka selittävät hänen ympäristöään. Sacks (2011, 127) kirjoittaa:

”...toisten ihmisten läsnäolo kiihottaa ja hermostuttaa häntä, pakottaa hänet loputtomaan, vimmaiseen rupatteluun, varsinaiseen identiteetinkeksimiseen ja -etsimiseen houreeseen; kasvien läheisyys, hiljainen puutarha, ihmisetön rauha, joka ei esitä hänelle seurallisia vaatimuksia, tynnyttävät, vaimentavat tämän identiteettihoureilun. ... ne tarjoavat (kaikkien pelkästään ihmisidentiteettien ja -yhteyksien alla tai takana) syvän sanattoman yhteyden itse luontoon ja sen myötä jälleen tunteen siitä, että hän on maailmassa, on todellinen.”

William on pakotettu valehtelemaan oman neurologisen vammansa vuoksi. Williamin valehtelussa on sekä pseudologia fantastican että patologisen valehtelun piirteitä. Williamin tilanne on kuitenkin syvempi ja synkempi: William valehtelee selviytyäkseen. Ympäröivien ventovieraiden ihmisten luoma paine pakottaa Williamin kehittämään itselleen uusia identiteettejä jatkuvalla tahdilla. Williamin tarinat syntyvät hengästyttävällä nopeudella ja koomisuudella. Williamin hahmon farssimaiseen kiitoon yltävän komiikan alta paljastuu hänen tilanteensa pohjaton surullisuus ja ahdistavuus.

Vaikka Ilpon valhe eteneekin samalle tasolle kuin Williamin, Ilpo ei ole yhtä traaginen hahmo kuin William. Ilpolla on mahdollisuus valita valheen ja totuuden välillä. Ilpo ajautuu valheeseen ympäristönsä vuoksi, paetakseen oikeaa minäänsä ja omaa tarpeet-

tomuuden tunnettaan. Kukaan ei suoranaisesti pakota Ilpoa valehtelemaan, vaan tämä näennäinen tarve nousee hänen pikkumaisuudestaan. Juuri tämä valinnanvapaus tekee Ilpon tilanteesta koomisen ja Williamin tilanteesta traagisen.

Bergsonin mukaan komiikka edellyttää rumuutta, mutta vain sen jäljittelyä. Esimerkiksi fyysisesti rujo ihminen ei ole huvittava, mutta fyysisesti rujoon asentoon menevä terve ihminen on. Koomista voi olla kaikki sellainen muodottomuus, jota normaalilakenteinen ihminen onnistuisi matkimaan (Bergson 2000, 22). Bergsonin havainto mukailee Runousopin määritelmää komediasta, jonka mukaan komedia on moraalisesti alempiarvoisten ihmisten jäljittelyä, mutta ei kuitenkaan niin, että he olisivat kerta kaikkiaan pahoja. Naurettavuus johtuu jostakin puutoksesta, rumuudesta joka ei aiheuta tuskaa eikä vahinkoa (Aristoteles 1967, 19-20). Komedian henkilöiden sisäinen tai ulkoinen rumuus ei siis ole samalla tavalla parantumaton ja peruuttamaton kuin Saksin potilaiden neurologinen tila, vaan valinnan tulos.

Komedian julmuus onkin hellää, sillä eräs genren konventio on tietynlainen turvallisuus. Toisin kuin draamassa, komediassa ketään ei yleensä oikeasti satu, eikä kiusallimmillakin tilanteilla ole peruuttamattomia seurauksia. (McKee 1997, 87.) Ilpon eristäytyneisyys ei ole samalla tavalla peruuttamaton kuin One Hour Photon Sylla, jonka tarinan lopussa paljastuva kipupiste on äärimmäisen julma ja peruuttamaton. Toisin kuin Sylla ja Oliver Saksin potilailla, Ilpolla on vapaus valita, jatkaako hän valhettaan vai ei. Syy Ilpon valehteluun ei ole neurologinen tai traumaan perustuva, vaan hänen ajattelemattomuutensa ja heikon luonteensa tulos.

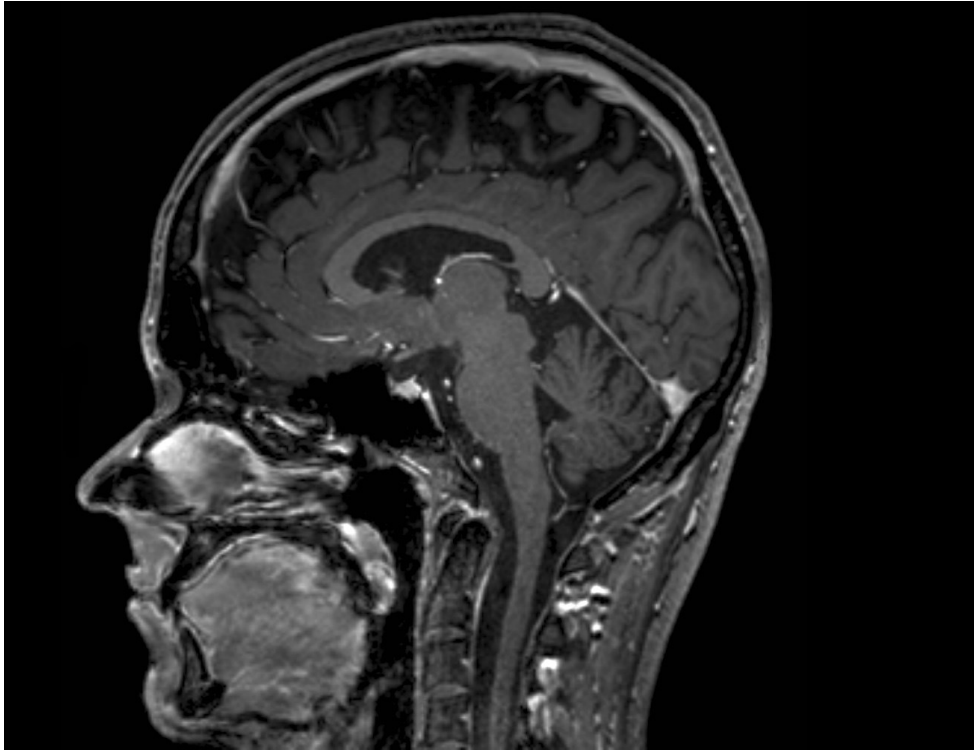
Syd Fieldin (1984, 60-62.) mukaisen kolmen näytöksen mallissa Vauvakuumeen ensimmäinen näytös esittelee ja pohjaa Ilpon eristäytyneisyyden yhteiskunnasta. Toinen näytös kertoo Ilpon valheesta ja siitä, kuinka taitavaksi valehtelijaksi hän kehittyy. Sen aikana Ilpo pyrkii ja onnistuu hyötymään valheestaan. Samalla Ilpolle alkaa valjeta hänen valheidensa seuraukset. Kolmannessa näytöksessä palataan Ilpon eristäytyneisyyteen, kun Ilpo vihdoinkin ottaa oman roolinsa aikuisen lapsen vanhempana ja auttaa tämän uuden elämän alkuun. Lopputuloksena Ilpo eristyy konkreettisesti, Turun poliisilaitoksen selliin.

Eristäytyneisyyden ja vanhemmuuden teemat ovat perua käsikirjoittajan omasta elämäntilanteesta sekä sen problematiikasta. Vauvakuumeen teemat ovat osin havaintoja omasta elämästäni kolmen pienen lapsen (s. 2008, 2011 ja 2014) isänä, osin ne heijastavat suurempia kokonaisuuksia, jotka toistuvat Vauvakuumeen lisäksi muussa tuotannossani.

4 KIRJOITTAJA JA VALEHTELU

Huumori ja huvittuneisuus eroavat valehtelusta siten, että ne ovat lähes yksinomaan ihmislajista löydettävä ominaisuus. Eläimet tuntevat surua, iloa, kipua, kaipausta, mustasukkaisuutta ja kateutta, mutta vain ihminen nauraa (Morreall 1987, 201). Huumoristinen huvittuneisuus sekä inkongurenskien ymmärtäminen edellyttää korkeampaa ajattelua ja usein asioiden tarkastelua useasta perspektiivistä. (Morreall 2009, 79.) Aivan kuin Bergsonin komediamääritelmässä, elämässä huumori vaimentaa tilanteiden tunnelatauksen. Siten se mahdollistaa tilanteiden analyttisen tarkastelun. Komediasa tarkoituksena on herättää naurua, elämässä se mahdollistaa maailman havainnoinnin inhimillisesti: uteliaana, ymmärtävänä ja luovana.

Tarpeemme nähdä itsemme moraalisesti oikeamielisinä yksilöinä on osin riippuvainen kyvystämme kehittää tarinoita oikeuttamaan itsekkäät tekomme. Kykyä kehittää tarinoita voidaan kutsua myös luovuudeksi. Dan Ariely (2013, 168-170.) mainitsee Kalifornian yliopiston tutkimuksen, jossa tutkittiin patologisia valehtelijoita. Näillä yksilöillä oli aivojen magneettikuvissa 22-26 prosenttia enemmän ns. valkoista hermostoainetta etuotsaohkon kuorikerroksessaan. Tämä viittaisi siihen, että patologisten valehtelijoiden moraalille tärkeässä aivoalueessa oli neljännes kantaväestöä enemmän yhteyksiä hermosolujen välillä.

Patologisilla valehtelijoilla on siis erinomaiset työkalut päästä nopeasti käsiksi ja yhdistellä muistoja sekä aiemmin koettuja tarinoita. Arielyn (2013, 170.) omissa luovuuden, älykkyyden ja epärehellisyyden suhdetta kartoittavissa matriisitesteissä hän havaitsi, että älykkyys ei juuri vaikuttanut epärehellisyyteen. Kuitenkin luoviksi luokitelluilla koehenkilöillä esiintyi huomattavasti enemmän huijaamista.

Kyky yhdistellä muistoja ja tarinoita uusiksi kokonaisuuksiksi liittyy valehtelun lisäksi kirjoittajan työhön. Usein työ tehdään sekä ammentamalla tapaamistamme ihmisistä että omista tunteistamme. Näistä elementeistä kirjoittaja rakentaa uusia kokonaisuuksia, aivan kuin Arielyn kuvaamat patologiset valehtelijat. Taideteollisen korkeakoulun valintakokeiden tehtävissä edellytetään kykyä luoda nopeasti uusia tarinoita, aiheita ja henkilöhahmoja. Tietääkseni käsikirjoitusohjelman hakijoista ei ole seulottu patologisia valehtelijoita, mutta kyseinen ominaisuus on epäilemättä hyödyllinen nopeaa luovuutta edellyttävässä valintakoetilanteessa.

Luvussa 2.1 mainitun Leekamin jaon mukaisesti kirjoittaja tiedostaa ja arvioi yleisönsä uskomuksia ja pyrkii viihdyttämään tätä niitä noudattaen. Näkymättömästi kerrotun mainstream-elokuvan käsikirjoittaja ei tosin pyri vaikuttamaan vastaanottajansa käsi-

tyksiin omasta rehellisyydestään, sillä ideaalitapauksessa vastaanottaja ei ajattele teki-jää lainkaan, vaan uppoutuu täysin tarinan maailmaan.

Kirjoittaja kertoo työllään sekä valkoisia, humoristisia, epäitsekkäitä ja aggressiivisia valheita. Pseudologica fantastica-valheet muistuttavat elokuvan käsikirjoituksen kirjoittamista, sillä samaan tapaan kirjoittaja sekoittaa totta ja tarua, omia kokemuksiaan ja itse keksimiään tapahtumia ja hahmoja. Pseudologica fantastica on hyödyllinen ominaisuus kirjoittajan ammatissa, jossa joutuu kohtaamaan palautetta ja tyrmäyksiä. Niistä huolimatta kirjoittajan pitää jatkaa eteenpäin, ylläpitää positiivista minäkuvaansa ja Dan Arielyn (2013, 158.) sanoin ”*unohtaa epäonnistumisensa ja muistaa onnistumisensa*”.

Käsikirjoittajien työtavat vaihtelevat eri kirjoittajien välillä. Jotkut ammentavat materiaalinsa todellisesta maailmasta researchaamalla, toiset luovat sen omalla mielikuvituksellaan. Käsikirjoittaja Kjell Sundstedt (2009, 191) toteaa, miten ”*tietyillä ohjaajilla ja käsikirjoittajilla on vain yksi ääni – omansa. Kaikki henkilöhahmot ovat oikeastaan ja ainoastaan eri muunnelmia tekijästä itsestään*”. Käsikirjoittaja siis käsittelee tarinan maailman ja hahmojen kautta omaa kuvaansa sekä omaa problematiikkaansa.

Olen tätä kirjoittaessa tehnyt käsikirjoitukset kolmeen pitkään elokuvaan. Nämä ovat kronologisessa järjestyksessä Selviytyjä, Talviraja ja Vauvakuume. Ensin- ja viimeksi mainittu ovat pitkiä näytelmäelokuvia ja keskimäinen on animoitu kokoillan lasten-elokuva. Yhteistä näille kolmelle teokselle on se, että jokaisen päähenkilöllä on jonkinlainen salaisuus, joka pakottaa hänet valehtelemaan lähimmäisilleen.

Selviytyjä kertoo ns. survivalistista, maailmanloppuun varautujasta, joka joutuu valtakunnanlaajuisen sähkökatkon ajan pitämään resurssinsa salassa nälkään ja kylmään ajautuvalta naapurustoltaan. Selviytyjän päähenkilö Teppo yrittää salata oman hyvinvointinsa esittämällä nälkää näkeville naapureilleen rähjäisempää ja nälkiintyneempää kuin onkaan. Talvirajassa puolestaan metsän pieni ja hyljeksitty päästäinen nimeltä Gideon naamioituu arvostusta saadakseen muuttolinnuksi ja joutuu valheensa kautta viestinviejäksi vaaralliselle matkalle metsän toiseen laitaan.

Teppo, Gideon ja Ilpo ajautuvat omien valheidensa vangeiksi, ja joutuvat lopulta paljastamaan todellisen minänsä päästäkseen ihmisten pariin. Valehtelu heijastaa suurempaa, eristäytymisen tematiikkaa. Ilpon koti muistuttaa Selviytyjän Tepon ydinsodankin kestäväää bunkkeria, sekä Talvirajassa merkittävässä roolissa esiintyvän ihmiskammoisen Olmin kotiluolaa, josta Olmi ei poistu koskaan.

Selviytyjä-Tepon bunkkeri (kuva: Päivi Kettunen)

Eristäytyneisyys kuuluu kirjoittajan työhön. Elokuvien teko on ryhmätyötä, mutta josakin vaiheessa prosessia kirjoittaja työskentelee yksin. Menestyskirjailija Stephen King (2006, 219.) toteaa, kuinka kirjoittajalla pitää olla kyky eristäytyä ulkomaailmasta huolimatta arkipäivän ärsykkeistä. Kingin mukaan *”helmi syntyy simpukan kuoren sisään joutuneesta hiekanjyvästä eikä helmenvalmistusseminaareista, joissa käydään toisten simpukoiden kanssa”*. Käsikirjoittaja hakee aiheensa, henkilönsä ja teemansa usein ulkopuolisen maailman ärsykkeistä, mutta joutuu käsittelemään ja järjestelmään kokonaisuudet oman päänsä sisällä. Eristäytyneisyys liittyy myös inkongruenssiin. Kyky löytää huvitusta jopa omista epäonnistumisista ja peloista luo etäisyyttä niihin ja sallii niiden objektiivisen ja rakentavan tarkastelun. (Morreall 1987, 223.)

Käsikirjoittaja Pekko Pesonen käsittelee elokuvan väittämää blogikirjoituksessaan. Pesosen (2011) mukaan elokuva on tietoisesti rakennettu konstruktio, joka koko ole-

muksellaan väittää maailmasta jotakin, jonka tekijä kokee hyvin olennaiseksi. Omalla kohdallani väite liittyy suhteeseen ulkomaailmaan sekä luottamukseen. Selviytyjän kantava lause *”tarvitsemme muita ihmisiä, vaikka he saattavat satuttaa meitä”* sopii myös Talvirajan ja Vauvakuumeen tarinoihin sekä omaan luonteeseeni ja maailmankuvaani.

Yhteistä kolmelle kirjoittamalleni käsikirjoitukselle on myös se, että kaikki ovat komediallisia tarinoita. Aristoteles (1967, 17) kuvailee Runousopissaan näytelmäkirjailijoiden luonteita sanoen, kuinka *”vakavammat jäljittelevät arvokkaita ihmisiä ja heidän tekojaan, mieleltään kevyemmät puolestaan vähempiarvoisten tekoja”*. Ehkä kevyt mieli selittää myös, miksi kolmas yhdistävä tekijä Selviytyjässä, Talvirajassa ja Vauvakuumeessa on onnellinen loppu. Tekijä käsittelee eristäytyneisyyttä, mutta toivoo kaiken kuitenkin päättyvän hyvin.

Oscar Wilde (1998, 77) toteaa, että *”taiteen varsinainen päämäärä on valehteleminen, kauniiden epätotuuksien kertominen”*. Koomikon tehtävä on herättää naurua vastaanottajassaan. Valehtelijan tehtävä on johtaa vastaanottajaansa harhaan. Koomikon työkaluna on inkongruenssi, vastaanottajan odotusten rikkominen, kun taas valehtelija pyrkii parhaansa mukaan myötäilemään vastaanottajansa odotuksia. Komedian käsikirjoittaja tasapainoilee näiden kahden välillä ja pyrkii samalla luomaan kokemuksen, joka tuntuu todelta ja joka välittää jotakin, mitä hän kokee oleelliseksi maailmasta. Aivan kuin esipuheessa mainittu Notting Hill-elokuvan kirjakauppias William, käsikirjoittaja joutuu pyristelemään kertomiensa valheiden verkossa rakkautensa vuoksi.

LÄHTEET

- Ariely, Dan. 2013. The (honest) truth about dishonesty: how we lie to everyone – especially ourselves. Lontoo: Harper Collins.
- Aristoteles. 1967. Runousoppi. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Otava.
- Bergson, Henri. 2006. Nauru: tutkimus komiikan merkityksestä. Helsinki: Loki-kirjat.
- Bok, Sissela. 1981. Miksi valehtelemme. Helsinki: Kirjayhtymä.
- Brewer, Craig. 2006. Hustle & Flow. Paramount. (DVD-tallenne.)
- Field, Syd. 1984. Screenplay: the foundations of screenwriting. New York: Dell Publishing.
- Ford, Charles V. 1996. Lies! Lies!! Lies!!! The psychology of deceit. Washington DC: American Psychiatric Press.
- Frankfurt, Harry G. 2006. Paskapuheesta. Helsinki: Johnny Kniga.
- Goleman, Daniel. 2007. Sosiaalinen äly. Keuruu: Kustannusosakeyhtiö Otava.
- Hauge, Michael. 1991. Writing screenplays that sell. New York: HarperPerennial.
- Hiltunen, Ari. 1999. Aristoteles Hollywoodissa: menestystarinan anatomia. Tampere: Gaudeamus.
- Horton, Andrew. 1994. Writing the character-centered screenplay. Berkley Los Angeles: University of California Press.
- Howard, David. Mabley, Edward. 1995. The tools of screenwriting. New York: St. Martin's Griffin.

Iacoboni, Marco. 2008. Ihmisten peilaus: kytkeytymisemme uusi tiede. Helsinki: Terra Cognita.

(L 769 1990). Suomen rikoslaki 12/12/1898.

McKee, Robert. 1997. Story. Substance, structure, style, and the principles of screen-writing. 1. painos. New York: Harper Collins.

Mernit, Billy. 2000. Writing the romantic comedy. New York: Harper Collins.

Morreall, John (toim). 1987. The philosophy of laughter and humor. Albany: State University of New York Press.

Morreall, John. 2009. Comic relief : a comprehensive philosophy of humor. Chichester : Wiley-Blackwell.

Nelmes, Jill (toim). 1999. An introduction to film studies. Lontoo: Routledge.

Pesonen, Pekko. 2002. Toisen housuissa – samastuminen käsikirjoittajan näkökulmasta [online]. Saatavissa:

http://elokuvantaju.aalto.fi/oppimateriaali/kasikirjoitus/artikkelit/pesonen_toisen_housuissa.jsp [viitattu 28.07.2015]

Pesonen, Pekko. 2011. Tekijän suhde väittämään [online]. Saatavissa:

<http://yle.fi/vintti/yle.fi/kohtaus/kohtaus/blogit/courier-new/tekijan-suhde-vaittamaan.htm> [viitattu 28.07.2015]

Romanek, Mark. 2003. One hour photo. Twentieth Century Fox Home Entertainment. (DVD-tallenne.)

Sacks, Oliver. 2011. Mies joka luuli vaimoaan hatuksi. Liettua: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Sundstedt, Kjell. 2009. Kirjoita elokuvaksi. Helsinki: Kansanvalistusseura.

Taloussanomat. 2011. Isä on työpaikan kuningas [online]. Saatavissa:
<http://www.taloussanomat.fi/ihmiset/2011/11/13/isa-on-tyopaikan-kuningas/201116727/139> [viitattu 28.07.2015]

Truffaut, Francois. 1983. Hitchcock. Helsinki: Love kirjat.

Virtanen, Jarkko Olavi. 2015. Vauvakuume (13.02.2015 päivätty versio). Käsikirjoitus tekijän hallussa.

Wilde, Oscar. 1998. Valehtelun rappio. Keuruu: Kustannusosakeyhtiö Otava.

Wright, Edgar. 2004. Shaun of the dead. Universal. (DVD-tallenne.)

VAUVAKUUME – pitkän elokuvan synopsis

Kirjoittanut: Jarkko Olavi Virtanen

13.02.2015

Ilpo Tiitinen on viisikymppinen yksineläjä. Ilpo on eronnut ja hänellä on liitostaan parikymppinen tytär Emmi, josta Ilpo on vieraantunut. Ilpo on ollut pitkään työttömänä ja hänen työhakemuksensa törmäävät aina Ilpon ikään. Sen ja Ilpon harmaan ulkoasun vuoksi häntä pidetään papparaisena ja vaarina. Sellainen Ilposta tulee konkreettisesti, kun Emmi synnyttää Ilpolle tämän ensimmäisen lapsenlapsen.

Ilpo saapuu Kättilöopistolle tapaamaan tuoretta jälkikasvua ja kohtaa siellä ex-vaimonsa Riinan sekä tämän nykyisen miehen Juhani. Heillä on mukanaan vanhat lastenvaunut Emmille sekä lahjoja tuoreelle äidille. Ilpolta tuliaiset ovat unohtuneet ja hän ostaa hätäisesti sekalaista roinaa Kättilöopiston kioskilta. Samalla käy ilmi, että Ilpolla ei ole aavistustakaan, mistä Emmi pitäisi.

Isovanhemmat tapaavat synnytyksestä voipuneen Emmin. Vastasyntynyt vauva huutaa tauotta ko-liikki-itkuaan. Kaikkien suureksi yllätykseksi vauva rauhoittuu ja hiljenee Ilpo-vaarin syliin. Riina ja Juhani aikovat jättää tuomansa lastenvaunut sairaalahuoneeseen seuraavan päivän kotiutusta varten. Sairaanhoidtaja kieltää tämän ja käskää viemään vaunut pois, *”tämä ei ole mikään romuvarasto”*. Vauvasta hämmentynyt Ilpo lupautuu tuomaan vaunut Emmille, kun tämä kotiutuu keskipäivällä.

Riina ja Juhani heittävät Ilpon ja vaunut tämän kotiin. Riina huomaa, että Ilpo on saanut postitse kutsun työhaastatteluun lomaosakeyhtiö Healing Clubiin seuraavana päivänä. Ilpo on ripustanut haastatteluvaatteet odottamaan aamua. Riina ja Juhani toivottavat Ilpolle onnea tavalla, joka murentaa entisestään Ilpon itseluottamusta. Ilpo saattaa Riinan ja Juhani ulos kodistaan ja yrittää rauhoittua lepäämään ennen tärkeää päivää. Rauhan keskeyttää puhelinsoitto. Healing Clubin virkailija Marianne pyytää Ilpoa haastatteluun hieman sovittua aiemmin, keskipäivällä. Hylkäämistä pelkäävä Ilpo suostuu tähän, vaikka onkin jo luvannut viedä lastenvaunut Kättilöopistolle. Ilpo käy yöpuulle. Lastenvaunut jäävät odottamaan eteiseen.

Aamulla Ilpo valmistautuu haastatteluun. Ilpo harjoittelee repliikkejään, järjestelee työtodistuksia ja käy läpi vaatekaappinsa sisällön. Pieni paniikki kasvaa ja Ilpo joutuu peseytymään tuskanhiestänsä useita kertoja. Lopulta Ilpo löytää mielestään täydellisen vaateyhdistelmän, smokkitakin ja rusetin, ja ampaisee kohti haastattelua. Ilpon momentumia hillitsevät raskaat lastenvaunut, jotka hän joutuu ottamaan mukaansa.

Bussipysäkillä Ilpo tajuaa, että ei ehdi Kättilöopistolle ennen haastattelua. Ilpo suuntaa kohti Healing Clubille menevää bussia nitisevien vaunujensa kanssa. Ilpo yllättyy, kun kuljettaja ei ota häneltä rahaa bussilipusta, koska *”juoniorin kanssa tää on ilmaista”*. Ilpo antaa kuskin ja muiden matkustajien ymmärtää, että vaunuissa on vauva ja astuu bussin kyytiin. Ilpo lataa itseään ja jatkaa repliikkiensä harjoittelua, muiden matkustajien hämmennykseksi.

Ilpo saapuu Healing Clubin toimistolle ja kätkee lastenvaunut eteisen viherkasvien taakse. Ilpo tapaa vastaanottotiskillä Mariannen, nelikymppisen ja särmän naisen. Marianne tunnistaa Ilpon äänen

eilisestä puhelusta, mikä on Ilpolle yllätys, ”yleensä ihmiset ei muista mun nimeä”. Marianne neuvo Ilpoa jättämään rusetin pois haastattelusta ja toivottaa onnea.

Healing Clubin johtaja Rami Grönberg, kolmekymppinen huoliteltu mies, kutsuu Ilpon haastateluun. Ilpo yrittää aloittaa harjoiteltua puheenvuoroaan ja tarjoaa Grönbergille työtodistuksia. Grönberg tyrmistyy snooker-asuista Ilpoa ja huomauttaa, että tämä ei muistanut laittaa hakemukseen syntymäaikaansa. Ilpo toteaa, että ei ajatellut sillä olevan merkitystä. Grönberg nousee ja vastaa:

”Tää on lomabisnestä. Meidän asiakkaat on kaikenikäisiä: nuoria aikuisia, ruuhkavuotisia, eläkeläisiä. Ne kaikki haaveilee samasta asiasta: nuoruudesta. Se on ystäviä. Juhlia. Lapsia. Meidän työ on antaa niille yks viikko vuodessa, jonka ne voi olla ikuisia. Mikään täällä ei saa muistuttaa niitä siitä, että yhtenä päivänä me kaikki kuollaan pois.”

Grönberg ajaa Ilpon pois huoneestaan ja nakkaa tämän työtodistukset roskakoriin. Ilpo laahustaa ulos ovista ja ohittaa Mariannen lohdutusyritykset. Ilpo kiroaa itsekseen huomattessaan eteisessä odottavat lastenvaunut ja riuhtoo ne mukaansa. Taistelun tuoksinassa muutama viherkasvi kaatuu lattialle. Grönberg tulee huoneestaan metelin perässä ja näkee, kuinka Ilpo poistuu lastenvaunujen kanssa.

Ilpo marssii vaunujen kanssa kohti bussipysäkkiä. Grönberg juoksee Ilpon kiinni ja kysyy, ”onko toi sun”. Ilpo huomaa Grönbergin positiivisen asenteen ja valehtelee, että on. Grönberg tajuaa, että Ilpo on ns. toisen kierroksen isukki, joka pystyy vetoamaan hyvin laajaan asiakaskuntaan. Grönberg pahoittelee aiempaa avautumistaan ja kutsuu Ilpon illalla konttorin asiakastilaisuuteen. ”Katotaan, onko susta tähän. Sä voit olla meidän uusi... tienraivaaja.”

Ilpo saapuu vaunujen kanssa Kätilöopistolle, missä Emmi on odottanut vauvan kanssa useamman tunnin. Ilpo ohittaa Emmin närkästyksen hyvällä tuulellaan ja auttaa Emmiä viemään vauvan ja tavarat tämän kotiin. Käy ilmi, että Ilpo ei ole vierailut Emmin keskustayksiossä pitkään aikaan. Emmi mainitsee ohimennen, kuinka heidän pitäisi katsoa isompaa kämpppää, mutta saa nähdä. Ilpo hyvästelee Emmin ja marssii ryhdikkäänä kohti uusia seikkailuja.

Illalla Ilpo on mukana Healing Clubin asiakaspäivillä. Muut vieraat ovat lähinnä kolmekymppisiä pariskuntia sekä heidän jälkikasvuun. Grönberg esittelee Ilpon tuoreena isukkina, joka mielellään jakaa isällisiä neuvojaan. Ilpo tekee parhaansa selviytyäkseen perheellisten keskuudessa. Samalla Grönberg tarkkailee Ilpoa ja seuraa hänen pärjäämistään.

Ilpo löytää ulkopuolisuuteensa kohtalotoverin Mariannesta, jolla ei ole lapsia, ja jota perheelliset asiakkaat karttelevat. Ilpo saa Mariannen nauramaan urpolla rehellisyydellään. Keskustelu keskeytyy, kun muutama asiakas tulee kysymään Ilpolta tämän vauvasta. Tilanne kiristyy, kun Ilpo ei muista vauvan mittoja, synnytyksen kestoa tai edes vauvan sukupuolta. Ilpo excusaa itsensä ja hiipii firman wc-tiloihin soittamaan Emmille.

Ilpo tenttaa Emmiltä tietoja vauvasta. Emmi hämmentyy Ilpon yhtäkkisestä kiinnostuksesta, mutta antaa lopulta tarvittavat tiedot. Ilpo palaa juhliin ja saa asiakkaat puolelleen synnytys- ja vauvatriviaallaan. Tilaisuuden jälkeen Ilpo, Marianne ja Grönberg hyvästelevät tyytyväiset asiakkaat. Grönberg saa selville, että Ilpo on bussilla eikä hänellä ole autoa. Grönberg antaa Ilpolle avaimet firman autoon ja värvää Ilpon juoppokuskikseen. Myös Marianne pääsee Ilpon, eli Grönbergin sanoin ”Ukkometson”, kyytiin. Kolmikko karauttaa yöhön.

Grönberg onnittelee Ilpoa hienosta illasta ja samalla tyytää takapenkillä istuvaa Marianne. Grönberg visioi, kuinka Ilpo voi olla firman uusi ykkösnyrkki, aseistariisuvan charminsa ansiosta. Grönberg haaveilee suurista asiakastilaisuuksista, ”eläimiä ja ilmapalloja! Ukkometso ja vauva!” Ilpo

jättää Grönbergin keskustan yökerholle ja ajaa Mariannen tämän kotiin. Matkalla Mariannen ja Ilpon välillä on flirttiä, joka kuolee, kun Marianne kyselee Ilpon vaimosta. Ilpon onnistuu bluffata tilanne läpi.

Ilpon ura urkenee ja hän niittää menestystä lomaosake-esittelijänä. Ilpo huomaa, kuinka Marianne tuskailee ruuhkavuotisten asiakkaidensa kanssa, eikä saa näihin yhteyttä. Kun Grönberg vihjaa harmitsevansa Mariannen työsopimusta uudelleen, Ilpo päättää pelastaa Mariannen samalla lääkkeellä, millä itse menestyi. Ilpo säntää Emmiä luo ja tarjoutuu hoitamaan vauvaa hetkeksi. Vauvan koliikin väsyttämä Emmi suostuu Ilpon odottamattomaan ehdotukseen.

Ilpo tuo vauvan konttorille ja lykkää sen Mariannen syliin. Vauva hellyttää Mariannen asiakkaat, mutta Marianneä valehtelu epäilyttää. Ilpon lastenhoitotaitojen puute paljastuu, kun vauva alkaa huutaa nälkäänsä. Ilpo etsii epätoivoisesti ratkaisua nälänhätään. Ilpon onnistuu ryöstää eräältä asiakaspariskunnalta pullollinen rintamaitoa. Ilpo kerää ihailua syöttäessään tyytyväistä vauvaa.

Ilpo palauttaa vauvan Emmille ja ehdottaa voivansa hoitaa vauvaa useamminkin, jotta Emmille jäisi omaa aikaa. Yllätynyt Emmi suostuu. Ilpo päättää perehtyä tarkemmin lastenhoitoon ja hamstraa lastentarvikeliikkeestä kaikki tarvikkeet, mitä vauvan kanssa voi tarvita. Pian lastentarvikkeiden vyöry täyttää Ilpon pienen asunnon. Sen keskellä Ilpo lukee. Opiskelee. Valmistautuu.

Ilpo jatkaa menestystarinaansa sekä Healing Clubilla että vapaa-ajalla vauvamuskarissa ja muissa vauvariennoissa. Riinaa Ilpon äkillinen intoilu sekä nuorentunut ulkoasu epäilyttää. Riina tunkee mukaan neuvolareissulle päästäkseen itsekin mukaan Emmiä ja vauvan arkeen. Kireän neuvolareissun jälkeen Riina kysyy Ilpolta suoraan, *”onko sulla joku ikäkriisi menossa?”* Emmi puolustaa Ilpoa ja saa Riinan suuttumaan ja marssimaan pois ovet paukkuen.

Tilanteen rauhoituttua Emmi mainitsee Ilpolle löytäneensä oman aikansa ansiosta uuden asunnon. *”Onneks äiti ei kuullut, että se on Turussa. Se olis seonnut täysin.”* Ilpo säikähtää tietoa ja tajuaa, että se romahduttaisi hänen huolella kasaamansa korttitalon. Ilpo maalaa Emmille uhkakuvia, kuinka vaikeaa yksinhuoltajan olisi pärjätä vieraassa kaupungissa. Tosin Emmillä ei ole nykyisessä kotikaupungissaan ystäviä, töitä tai oikeastaan mitään. Paitsi Ilpo. Suuttunut Ilpo ottaa sovitusti vauvan mukaansa ja lähtee valmistelevaan Healing Clubin asiakaspäiviä Haltialan eläintilalle.

Valmisteluissa Grönberg visioi seuraavan päivän juhlallisuuksia. Marianne huomaa Ilpon alakulon ja yrittää lohduttaa tätä. Marianne saa Ilpon piristymään ja toteaa olevansa hänen ystävänsä, vaikka Ilpo onkin naimisissa. Ilpo huomaa Mariannen kiinnostuksen ja päättää kertoa tälle totuuden: vauva ei ole hänen omansa ja hän on oikeasti sinkkumies. Ilpo jatkaa, *”tää voi olla meidän yhteinen salaisuus!”* Marianne on tyrmistynyt Ilpon valheista ja haukkuu Ilpon: *”joskus musta tuntuu, että tässä työssä pitää osata vain yksi asia. Pitää pystyä katsomaan ihmistä silmiin ja valehdella. Mulla ei ollu aavistustakaan, että sä oot siinä näin hyvä”.*

Ilpo palauttaa vauvan Emmille. Emmi on miettinyt Ilpon sanoja ja epäilee muuttoa. Emmiä ahdistaa, että on jo ehtinyt irtisanomaan nykyisen asuntonsa. Ilpo päättää auttaa ja kertoo Riinalle Emmiä tilanteesta. Ilpo kysyy, voisiko Emmi muuttaa tilapäisesti Riinalle ja Juhanielle asumaan. Riina on pöyristynyt Emmiä muuttoaikeista, mutta pitää Ilpon ehdotusta hyvänä ajatuksena. Riina kehuu Ilpoa, *”just näin vanhemmat tekee”.*

Seuraavana aamuna Ilpo tulee Emmiä kämpille hakemaan vauvaa Haltialan asiakastilaisuuteen. Ilpon yllätykseksi Emmiä muutto on jo alkanut ja Riina ja Juhani lastaavat Emmiä tavaroita peräkärryyn. Riina on innoissaan, kun tytär muuttaa takaisin kotiin. Emmi on apeana kaatuneista haaveistaan. Ilpo yrittää lohduttaa Emmiä sanomalla, että tämä on vain tilapäistä. Emmi kysyy, *”onko? Entä jos mä en koskaan pääse yhtään mihinkään?”* Ilpo tajuaa valheensa seuraukset. Ilpo jättää

vauvan Emmille. Ilpo istuu autoonsa yksin ja karauttaa kohti Haltialaa.

Ilpo saapuu juhlapaikalle, missä asiakkaat kuhisevat eläinten parissa ja Grönberg intoilee järjestyistä. Ilpo ohittaa Grönbergin ja asiakkaiden vauvan perään kyselyt ja marssii Mariannen luo. Ilpo avautuu Mariannelle, kuinka *”tällanen mä oon. Pelkkä surkee, yksinäinen ja vanha mies. Mä oon odottanu liian kauan, että tulis joku. Sellanen kun sä. Sä oot liian hyvä nainen kuunteleen valheita. Mä en halua menettää sua.”* Juhlaväki on Ilpon käytöksestä ihmeissään. Ilpo kiittää heille, *”kattokaa mua. Vauvat sopii mun syliin yhtä hyvin kuin lihamyllyn. Mun lapsi on aikuinen nainen ja se tarvii mun apua”*. Ilpo karauttaa pois ja jättää Mariannen keskelle hämmentyneitä juhluvieraita.

Ilpo ajaa Riinan talolle. Talo on sama, jossa he asuivat Riinan ja Emmin kanssa ennen avioeroa. Ilpo haluaa puhua Emmin kanssa ja pyytää anteeksi. Ilpo saa selville, että Riinan mielestä Emmin muutto takaisin lapsuudenkotiinsa on kaikkea muuta kuin väliaikainen. Riina näkee, että Emmin on turha haihatella oman elämän perään, parempi vaan kun tyytyy siihen, mitä on. Ilpon onnistuu päästä Emmin puheille.

Emmi makaa apaattisena huoneessaan. Vauva nukkuu pinnasängyssä. Ilpo paljastaa Emmille valheensa. Emmi raivostuu Ilpolle ja pitää tätä tärähtäneenä pervona. Ilpo näkee, että hänen pitää auttaa Emmi uuden elämän alkuun hyvittääkseen tekonsa. Ilpo katsoo ikkunasta näkyvää peräkärriä, jossa Emmin tavarat odottavat purkamista. Ilpon päässä naksahtaa.

Ilpo ja Emmi hiipivät vauvan ja pinnasängyn kanssa ulos talosta. Ilpo napsauttaa peräkärryn kiinni autoonsa ja kaahaa pois pihasta. Matkalla Emmi soittaa ystävilleen ja kysyy, *”voitaisko me muuttaa hieman sovittua aiemmin? Puolentoista tunnin päästä?”* Ilpo repii autosta tehoja ja kaartaa ykköstielle kohti Turkuu.

Korkeaoktaanisen pakomatkan jälkeen Ilpo kaartaa autonsa Emmin uudelle kodille, missä Emmin ystävät odottavat muuttovalmiina. Emmin tavarat puretaan uuteen kotiin. Ilpo, Emmi ja ystävät suuntaavat juhlistamaan muuttoa läheiseen kahvilaan. Paikalle kaartava poliisiauto keskeyttää suunnitelmat. Poliisit kertovat, että peräkärriyarkaudesta on tehty rikosilmoitus ja Ilpon pitäisi tulla asemalle selvittämään asiaa. Ilpo istuu poliisiauton kyytiin. Emmi kiittää isäänsä. Kaikesta. Ilpo vastaa, *”kuuluu toimenkuvaan”*. Poliisiauto kaartaa pois pihasta. Ilpo katsoo ikkunasta, kuinka Emmi ja vauva jäävät ystävien keskelle.

Illalla Ilpo istuu Turun poliisitalon pidätysseissä. Ilpo kuulee, että häntä on tultu hakemaan. Seikkailussa nuhjaantunut Ilpo kohtaa poliisitalon ulkopuolella Mariannen. Marianne kertoo tulleen hakemaan firman autoa, ja jatkaa *”tulit kaupan päälle. Sulla on paljon selitettävää”*. Marianne istuu autoon. Ilpo nostaa kaulukset pystyyn ja suuntaa etsimään bussipysäkkiä. Marianne ruuvaa ikkunan auki ja huutaa Ilpolle, *”mitä sä odotat? Meillä on pitkä matka kotiin.”*